

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЖУРНАЛІСТИКИ
Кафедра друкованих медіа та історії журналістики

Ірина ЄВДОКИМЕНКО,
Наталія СИДОРЕНКО

Друковані медіа: Історія друкованих медіа в Україні

КИЇВ - 2026

Рекомендовано до друку вченою радою
Навчально-наукового інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 9 від 2 квітня 2026 р.)

Рецензенти:

Володимир САДІВНИЧИЙ, д-р. наук із соц. комунік., проф. факультету іноземної філології та соціальних комунікацій Сумського державного університету

Юрій БІДЗІЛЯ, д-р. наук із соц. комунік., професор Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Євдокименко І, Сидоренко Н. Друковані медіа: історія друкованих медіа в Україні: навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Друковані медіа» (модуль 1) для студентів 1 курсу спеціальності «Журналістика». Київ, 2026. 112 с.

Навчально-методичні рекомендації призначені для студентів спеціальності «Журналістика» та спрямовані на формування системного розуміння історії української журналістики в її жанрово-типологічному, ідейному та інституційному розвитку. Особливу увагу приділено аналізу періодичних видань XIX–XX століть, еволюції медіапростору, а також ролі преси у формуванні національної ідентичності та суспільно-політичних процесів.

Рекомендації охоплюють широкий спектр навчальних форм: лекційний курс, практичні заняття, індивідуальні та групові проєкти. Практична складова зорієнтована на розвиток аналітичних і дослідницьких навичок студентів, уміння працювати з історичними джерелами, цифровими архівами та сучасними медіаплатформами.

Окремий акцент зроблено на формуванні здатності до критичного мислення, медіаграмотності та професійної відповідальності майбутнього журналіста. Завдання дисципліни передбачають інтеграцію теоретичних знань із практикою медіавиробництва, моделювання редакційних процесів та створення власних журналістських продуктів.

Навчально-методичні рекомендації відповідають сучасним освітнім стандартам і можуть використовуватися як базовий ресурс для викладання дисциплін історико-журналістського та медіадослідницького спрямування.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. Загальні методичні засади викладання змістового модуля

Змістовий модуль 1 «Історія друкованих медіа в Україні» є структурною складовою дисципліни «Друковані медіа» та посідає ключове місце у системі професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Журналістика».

Його методичне значення полягає у формуванні базового історико-журналістського фундаменту, необхідного для подальшого опанування теоретичних і практичних аспектів функціонування сучасних друкованих і кросмедійних медіа. Модуль забезпечує первинне занурення студентів у логіку розвитку української преси як соціального, культурного та професійного феномена.

Зміст модуля вибудовується навколо розуміння друкованих медіа не лише як інструменту інформування, а як складного суспільного інституту, що історично виконував функції формування громадської думки, конструювання національної ідентичності, трансляції культурних цінностей та участі у політичних процесах. У цьому контексті історія української преси розглядається як невід’ємна частина загального розвитку соціальних комунікацій і державотворчих процесів.

Методичні засади викладання змістового модуля ґрунтуються на поєднанні класичної університетської традиції викладання історії журналістики та сучасних компетентнісно орієнтованих підходів до підготовки фахівця у сфері медіа. Це передбачає не лише засвоєння фактологічного матеріалу, але й формування здатності до його критичного осмислення, порівняльного аналізу та професійного інтерпретування.

Особливістю методичного підходу є інтеграція історичного знання з сучасними практиками медіааналізу, що дозволяє студентам простежити еволюцію журналістських практик від ранніх форм періодики до сучасних моделей функціонування медіасистеми. Таким чином, історичний матеріал виступає не як самоціль, а як основа для формування професійного мислення журналіста.

Викладання змістового модуля передбачає опору на принципи системності, послідовності та логічної структурованості навчального матеріалу. Історичні процеси розвитку друкованих медіа подаються не фрагментарно, а як цілісна динамічна система, у якій кожен етап має причинно-наслідкові зв’язки з попередніми та наступними періодами.

Важливим методичним орієнтиром є практична спрямованість навчання. Теоретичні знання інтегруються з аналітичною та творчою діяльністю студентів,

що передбачає роботу з історичними джерелами, аналіз періодичних видань різних епох, інтерпретацію журналістських текстів та виконання завдань, спрямованих на формування первинних навичок медіакритики.

Окрему увагу приділено формуванню у студентів дослідницького підходу до вивчення історії журналістики. Це передбачає розвиток умінь працювати з першоджерелами, архівними матеріалами, науковими публікаціями, а також здатності до самостійного пошуку, відбору та критичної оцінки інформації.

Змістовий модуль також виконує важливу світоглядну функцію, оскільки сприяє усвідомленню ролі журналістики в історичних процесах України, її впливу на формування суспільної свідомості, культурної пам'яті та політичних трансформацій. Це створює підґрунтя для формування відповідального ставлення до професії журналіста як носія суспільно значущої інформації.

З методичної точки зору важливим є забезпечення активної навчальної взаємодії між викладачем і студентами, що реалізується через діалогічні форми навчання, обговорення історичних кейсів, групову аналітичну роботу та презентацію результатів самостійних досліджень. Такий підхід сприяє переходу від пасивного засвоєння матеріалу до активного його осмислення.

Загальні методичні засади викладання змістового модуля 1 спрямовані на формування у студентів цілісного уявлення про історію друкованих медіа в Україні, розвиток аналітичного мислення та закладення основ професійної журналістської культури, необхідної для подальшої фахової підготовки.

1.1. Теоретико-методологічні основи змістового модуля

Теоретико-методологічні основи змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» формують концептуальне підґрунтя для його викладання та визначають наукову логіку інтерпретації історико-журналістських процесів. Вони базуються на міждисциплінарному підході, що поєднує здобутки журналістикознавства, історії, соціальних комунікацій, культурології та теорії інформаційного суспільства.

Методологічно модуль спирається на розуміння журналістики як складної соціальної системи, що функціонує у взаємозв'язку з політичними інститутами, культурними практиками та технологічними змінами. У цьому контексті історія друкованих медіа розглядається не лише як хронологічна послідовність подій, а як процес еволюції професійних практик, жанрових форм і комунікативних моделей.

Ключовим теоретичним підґрунтям є положення теорії масової комунікації, відповідно до яких медіа виконують функції інформування, соціалізації, інтеграції, ідеологічного впливу та формування громадської думки. У межах історичного аналізу особлива увага приділяється трансформації цих функцій у різні періоди розвитку української преси.

Важливе місце у методології модуля займають положення історії журналістики, які дозволяють простежити становлення української періодики в контексті суспільно-політичних умов її функціонування, включаючи періоди імперських заборон, національного відродження, радянської централізації та пострадянської трансформації медіасистеми.

Теоретико-методологічну основу також становлять підходи соціокомунікаційного аналізу, що дозволяють розглядати друковані медіа як канал циркуляції суспільно значущих смислів, а журналістський текст — як результат взаємодії автора, інституційних умов виробництва та аудиторії.

У межах модуля застосовуються положення дискурс-аналізу, які дають змогу досліджувати мову преси як інструмент конструювання соціальної реальності, формування наративів і впливу на масову свідомість. Це дозволяє студентам виходити за межі описового підходу до історії журналістики та переходити до її критичного осмислення.

Окреме методологічне значення має цивілізаційний підхід, який передбачає розгляд розвитку українських друкованих медіа у широкому європейському та світовому контексті, з урахуванням впливу глобальних інформаційних процесів, технологічних інновацій і моделей медіасистем.

Важливим є також історико-генетичний підхід, що дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у розвитку преси, виявити витoki окремих явищ, жанрів і практик, а також зрозуміти логіку їх еволюції.

Критичний підхід у межах модуля спрямований на формування у студентів здатності до аналізу ідеологічних впливів у медіатекстах, виявлення маніпулятивних практик та усвідомлення ролі журналістики у процесах суспільної комунікації.

Теоретико-методологічні основи змістового модуля забезпечують комплексне наукове осмислення історії друкованих медіа в Україні, поєднуючи описовий, аналітичний та критичний рівні аналізу. Це створює підґрунтя для формування у здобувачів вищої освіти системного професійного мислення, необхідного для подальшої роботи у сфері журналістики.

1.2. Освітня концепція модуля

Освітня концепція змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» ґрунтується на компетентнісній парадигмі вищої освіти та визначає організацію навчального процесу як цілісну систему формування знань, умінь, навичок і професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього журналіста.

У межах цієї концепції історико-журналістський матеріал розглядається не як сукупність фактів для запам'ятовування, а як інструмент формування професійного мислення, аналітичних здібностей та здатності до інтерпретації

медіапроцесів у їх історичній динаміці. Відповідно, освітній процес спрямований на інтеграцію теоретичного засвоєння знань із розвитком практичних і дослідницьких компетентностей.

Концептуально модуль реалізує модель поетапного формування професійної компетентності, що передбачає перехід від засвоєння базових історико-журналістських знань до їх аналітичного осмислення та подальшого застосування у практичних завданнях. Така логіка навчання забезпечує послідовний розвиток когнітивного, аналітичного та діяльнісного компонентів підготовки здобувача.

Освітня концепція модуля включає такі взаємопов'язані складові:

Когнітивна складова передбачає засвоєння студентами базових знань про етапи розвитку друкованих медіа в Україні, ключові історичні події, постаті журналістики та характерні особливості функціонування преси в різні періоди.

Аналітична складова спрямована на формування здатності до інтерпретації історичних медіапроцесів, виявлення закономірностей розвитку журналістики, порівняльного аналізу періодичних видань та оцінювання їх суспільного значення.

Практична складова передбачає застосування отриманих знань у процесі виконання навчально-професійних завдань, зокрема аналізу медіатекстів, підготовки аналітичних матеріалів історико-журналістського характеру та створення власних текстів.

Ціннісна складова орієнтована на формування професійної етики журналіста, усвідомлення соціальної відповідальності медіа, розуміння ролі свободи слова та історичної місії журналістики у розвитку суспільства.

Важливою характеристикою освітньої концепції є її інтегративний характер, який забезпечує поєднання історичного, теоретичного та практичного вимірів навчання. Це дозволяє розглядати розвиток друкованих медіа не ізольовано, а в контексті загальних соціальних, політичних і культурних процесів.

Навчальний процес у межах модуля організовується на основі принципу активної участі здобувача освіти, що передбачає його залучення до обговорень, аналітичної роботи, виконання індивідуальних і групових завдань, а також презентації результатів самостійної діяльності. Такий підхід забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння знань до їхнього свідомого використання у професійній діяльності.

Таким чином, освітня концепція змістового модуля 1 спрямована на формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про історію друкованих медіа в Україні та розвиток базових професійних компетентностей журналіста, необхідних для подальшого опанування дисципліни «Друковані медіа» в цілому.

1.3. Принципи викладання

Викладання змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» ґрунтується на системі загальнодидактичних і професійно-орієнтованих принципів, які визначають логіку організації навчального процесу, добору змісту, методів і форм навчальної діяльності студентів.

Зазначені принципи забезпечують цілісність, послідовність і наукову обґрунтованість викладання, а також сприяють формуванню у здобувачів вищої освіти системного уявлення про розвиток українських друкованих медіа в історичній перспективі.

Принцип науковості передбачає опору на сучасні досягнення журналістикознавства, історії журналістики та теорії масових комунікацій. Усі навчальні матеріали подаються з урахуванням науково верифікованих даних, із залученням академічних джерел та дослідницьких підходів до аналізу медіапроцесів.

Принцип історизму полягає у розгляді розвитку друкованих медіа як процесу, що відбувається у часі та зумовлений конкретними історичними умовами. Це дозволяє простежити еволюцію журналістики в Україні від її витоків до сучасності з урахуванням суспільно-політичних трансформацій.

Принцип системності та послідовності передбачає логічну структурованість навчального матеріалу, взаємозв'язок між окремими історичними етапами розвитку преси та поступове ускладнення навчального змісту. Історичні явища розглядаються як елементи цілісної системи медіа.

Принцип контекстуальності означає обов'язкове врахування політичного, соціально-економічного та культурного контекстів функціонування друкованих медіа. Журналістські явища аналізуються у зв'язку з умовами їхнього виникнення та розвитку.

Принцип проблемності реалізується через постановку й обговорення ключових суперечностей у розвитку журналістики, зокрема взаємодії свободи слова і цензури, журналістики і пропаганди, об'єктивності та маніпуляції. Це сприяє розвитку критичного мислення студентів.

Принцип практичної спрямованості передбачає орієнтацію навчального процесу на застосування отриманих знань у професійній діяльності. Теоретичний матеріал інтегрується з аналізом реальних медіатекстів та виконанням практичних завдань.

Принцип медіаграмотності спрямований на формування у студентів здатності критично оцінювати інформацію, розпізнавати маніпулятивні технології, перевіряти достовірність джерел та усвідомлено взаємодіяти з медіасередовищем.

Принцип кросмедійності передбачає розгляд друкованих медіа у взаємозв'язку з іншими каналами комунікації, зокрема цифровими платформами, що дозволяє розуміти трансформацію журналістики в умовах конвергентного медіапростору.

Принцип індивідуалізації навчання враховує різний рівень підготовки студентів, їхні пізнавальні інтереси та професійні орієнтації, що реалізується через диференційовані завдання та варіативність форм навчальної діяльності.

Система принципів викладання змістового модуля 1 забезпечує науково обґрунтовану організацію навчального процесу, сприяє розвитку критичного мислення, професійної рефлексії та формуванню базових компетентностей майбутнього журналіста.

1.4. Методологічні підходи

Викладання змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» здійснюється на основі комплексу взаємопов'язаних методологічних підходів, які забезпечують багатовимірний аналіз історико-журналістських процесів та формування у здобувачів вищої освіти системного професійного мислення.

Застосування методологічних підходів зумовлене необхідністю розглядати розвиток друкованих медіа не як лінійну послідовність фактів, а як складний соціокультурний процес, що перебуває у постійній взаємодії з політичними, економічними, технологічними та культурними трансформаціями суспільства.

Історико-генетичний підхід передбачає аналіз походження та еволюції явищ української преси, виявлення їхніх витоків, причин виникнення та закономірностей розвитку. Він дозволяє простежити становлення друкованих медіа як історично зумовленого процесу, у якому кожен наступний етап спирається на попередній.

Системний підхід забезпечує розгляд друкованих медіа як цілісної структури, що функціонує у взаємозв'язку з іншими елементами соціальної системи. У межах цього підходу історія преси аналізується як система взаємопов'язаних елементів (жанрів, інституцій, практик, професійних ролей), що перебувають у постійній динаміці.

Цивілізаційний підхід дає змогу розглядати розвиток українських друкованих медіа у ширшому європейському та світовому контексті. Це дозволяє враховувати вплив глобальних процесів модернізації, індустріалізації та інформаційної трансформації на становлення національної журналістики.

Дискурсивний підхід спрямований на аналіз журналістських текстів як носіїв соціально значущих смислів. У межах модуля він використовується для дослідження мовних практик преси, механізмів конструювання реальності та формування суспільних наративів у різні історичні періоди.

Критичний підхід передбачає аналіз ідеологічних, політичних та соціальних впливів у медіатекстах, виявлення маніпулятивних стратегій, а також оцінювання ролі журналістики у процесах суспільної комунікації. Його

застосування сприяє розвитку критичного мислення та медіаграмотності студентів.

Соціокомунікаційний підхід дозволяє розглядати друковані медіа як елемент системи соціальної комунікації, що забезпечує циркуляцію інформації між різними соціальними групами. У цьому контексті журналістика постає як посередник між суспільними інститутами та аудиторією.

Контекстуальний підхід забезпечує врахування історичних, політичних і культурних умов функціонування медіа, що дає змогу глибше зрозуміти специфіку розвитку преси в Україні на різних етапах її історії.

Комплексне застосування зазначених підходів дозволяє забезпечити багаторівневий аналіз історії друкованих медіа, поєднуючи описовий, аналітичний і критичний виміри. Це створює методологічне підґрунтя для формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про еволюцію української журналістики та розвиток їхнього професійного мислення.

1.5. Методи і технології навчання

Організація навчального процесу в межах змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» ґрунтується на поєднанні традиційних та інноваційних методів і технологій навчання, що забезпечує комплексне засвоєння навчального матеріалу, розвиток аналітичного мислення та формування професійних компетентностей майбутніх журналістів.

Добір методів навчання зумовлений специфікою змісту модуля, який передбачає роботу з історико-журналістськими джерелами, аналіз медіатекстів різних періодів, а також формування здатності до їх інтерпретації в соціокультурному контексті.

Пояснювально-ілюстративний метод використовується для подання базового теоретичного матеріалу, ознайомлення студентів з основними етапами розвитку друкованих медіа в Україні, ключовими поняттями та історичними фактами. Він забезпечує первинне формування системи знань, необхідних для подальшого аналітичного опрацювання матеріалу.

Репродуктивний метод передбачає відтворення студентами отриманих знань у процесі виконання навчальних завдань, зокрема під час усних відповідей, тестових завдань та підготовки коротких аналітичних повідомлень. Його застосування сприяє закріпленню базового фактичного матеріалу.

Частково-пошуковий (евристичний) метод орієнтований на розвиток самостійності мислення студентів та передбачає їх залучення до аналізу історичних джерел, порівняння різних етапів розвитку преси, виявлення причинно-наслідкових зв'язків у медіапроцесах.

Дослідницький метод використовується під час виконання індивідуальних і групових завдань, спрямованих на самостійне опрацювання історико-журналістських матеріалів, аналіз періодичних видань та підготовку аналітичних або творчих робіт.

Проблемне навчання реалізується через постановку дискусійних питань і проблемних ситуацій, пов'язаних із розвитком журналістики (наприклад, взаємодія свободи слова і цензури, роль преси в політичних процесах, етичні аспекти журналістської діяльності). Це сприяє формуванню критичного мислення та професійної рефлексії.

Кейс-метод передбачає аналіз конкретних історичних або умовно змодельованих журналістських ситуацій, що дозволяє студентам наближати теоретичні знання до реальної професійної практики та розвивати навички прийняття рішень у медіасередовищі.

Проектне навчання використовується як інтегративна форма роботи, що передбачає підготовку студентами творчих або аналітичних проєктів, зокрема міні-досліджень історії преси або елементів майбутнього підсумкового медіапродукту.

У межах дисципліни активно застосовуються **інтерактивні технології навчання**, зокрема:

- дискусії та обговорення;
- мозкові штурми;
- робота в малих групах;
- презентації результатів досліджень.

Важливе місце займають **цифрові освітні технології**, які передбачають використання електронних архівів, онлайн-бібліотек, баз даних періодичних видань, а також мультимедійних ресурсів для аналізу історії журналістики.

Застосування сучасних методів і технологій навчання забезпечує активну участь студентів в освітньому процесі, сприяє розвитку їхньої пізнавальної самостійності, критичного мислення та практичних навичок роботи з медіатекстами, що є необхідною умовою формування професійної компетентності журналіста.

1.6. Організація навчальної діяльності

Організація навчальної діяльності в межах змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» здійснюється на засадах поєднання аудиторної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти, що забезпечує системність засвоєння навчального матеріалу та поступовий розвиток професійних компетентностей майбутніх журналістів.

Навчальний процес вибудовується як інтерактивна модель взаємодії викладача і студентів, у якій пріоритет надається активним формам навчання, що

стимулюють аналітичну діяльність, критичне мислення та самостійну пізнавальну активність здобувачів.

Аудиторна робота реалізується через лекційні та практичні заняття. Лекції виконують функцію системного викладу теоретико-історичного матеріалу, забезпечуючи формування базових знань про етапи розвитку друкованих медіа в Україні, ключові явища та закономірності історико-журналістського процесу.

Практичні заняття спрямовані на поглиблення та закріплення теоретичного матеріалу через аналіз історичних джерел, обговорення медіатекстів різних періодів, виконання аналітичних завдань, а також формування навичок інтерпретації журналістських явищ у їхньому історичному контексті.

Самостійна робота студентів є обов'язковою складовою навчального процесу та має дослідницько-аналітичний характер. Вона передбачає опрацювання рекомендованої наукової та навчальної літератури, роботу з архівними матеріалами та періодичними виданнями, підготовку доповідей, аналітичних повідомлень і творчих завдань.

Особлива увага приділяється розвитку здатності студентів до самостійного пошуку, відбору та критичного аналізу інформації, що є важливою складовою професійної діяльності журналіста.

Організація навчальної діяльності також передбачає використання **групових форм роботи**, зокрема обговорення проблемних питань, колективний аналіз медіатекстів та виконання мініпроектів. Такий підхід сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння працювати в команді та аргументовано відстоювати власну позицію.

Значна увага приділяється **індивідуальній роботі студентів**, яка дозволяє враховувати їхній рівень підготовки, пізнавальні інтереси та професійні орієнтації. Індивідуальні завдання спрямовані на формування навичок самостійного науково-аналітичного мислення.

У процесі навчання активно використовуються **елементи проєктної діяльності**, що передбачають підготовку студентами творчих або дослідницьких матеріалів, пов'язаних з історією української преси. Це сприяє інтеграції теоретичних знань із практичними навичками створення медіаконтенту.

Важливим компонентом організації навчальної діяльності є **публічна презентація результатів роботи студентів**, що реалізується через виступи, обговорення та захист виконаних завдань. Це формує навички професійної комунікації та аргументації.

Таким чином, організація навчальної діяльності в межах змістового модуля 1 забезпечує поєднання аудиторних, самостійних та інтерактивних форм роботи, спрямованих на формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про історію друкованих медіа в Україні та розвиток їхніх професійних компетентностей.

1.7. Інтеграція теорії і практики

Інтеграція теоретичних знань і практичних умінь є одним із ключових методичних принципів реалізації змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» та забезпечує формування у здобувачів вищої освіти цілісного професійного розуміння журналістської діяльності.

У межах модуля теоретичний компонент не розглядається ізольовано від практичного застосування, а виступає його концептуальною основою. Історико-журналістські знання набувають практичного значення через їх використання в аналітичній, дослідницькій та творчій діяльності студентів.

Інтеграція теорії і практики реалізується через системне поєднання лекційного матеріалу з різними видами навчальної діяльності, спрямованими на формування професійних навичок роботи з медіатекстами та історичними джерелами.

Одним із основних напрямів такої інтеграції є **аналіз історичних періодичних видань**, який передбачає роботу студентів з конкретними зразками української преси різних історичних періодів. Це дозволяє застосовувати теоретичні знання для інтерпретації змісту, структури, жанрових особливостей і суспільної ролі медіатекстів.

Важливим елементом є **робота з першоджерелами та архівними матеріалами**, що формує у студентів навички наукового підходу до вивчення історії журналістики, а також здатність до критичного аналізу інформації та її контекстуалізації.

Практична складова модуля передбачає **виконання аналітичних і творчих завдань**, зокрема підготовку історико-журналістських матеріалів, міні-досліджень, есе та оглядів, що базуються на опрацьованому теоретичному матеріалі.

Окреме місце займає **моделювання професійних ситуацій**, у межах яких студенти застосовують набуті знання для розв'язання навчально-практичних завдань, пов'язаних із функціонуванням медіа в різні історичні епохи.

Інтеграція теорії і практики також забезпечується через **проектну діяльність**, яка передбачає створення узагальнених навчальних продуктів (презентацій, тематичних добірок, елементів майбутнього медіавидання), що поєднують історичний аналіз і журналістську практику.

Важливим компонентом є **рефлексивна діяльність студентів**, яка дозволяє співвідносити отримані теоретичні знання з результатами практичної роботи, формуючи усвідомлене розуміння професійних стандартів журналістики.

Таким чином, інтеграція теорії і практики в межах змістового модуля 1 забезпечує не лише засвоєння історико-журналістського матеріалу, але й формування здатності до його застосування у професійній діяльності, що є необхідною умовою підготовки сучасного фахівця у сфері журналістики.

2. Мета та завдання змістового модуля

2.1. Мета

Метою змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» є формування у здобувачів вищої освіти системного, науково обґрунтованого уявлення про етапи становлення та розвитку української преси, а також розвиток здатності аналізувати медіапроцеси в їхньому історичному, соціокультурному та професійному контексті.

Реалізація мети передбачає не лише засвоєння фактологічного матеріалу, а й формування аналітичного мислення, розуміння закономірностей розвитку журналістики та усвідомлення її ролі у суспільних трансформаціях.

Окремий акцент робиться на розвитку здатності студентів інтерпретувати історичний досвід друкованих медіа та використовувати його як основу для подальшої професійної журналістської діяльності.

2.2. Завдання

Завдання змістового модуля мають комплексний характер і спрямовані на поетапне формування знань, умінь і професійних компетентностей студентів.

Теоретичні завдання:

- засвоєння основних етапів розвитку української преси в історичній ретроспективі;
- формування уявлення про ключові періодичні видання та їх роль у суспільному житті;
- розуміння базових закономірностей розвитку друкованих медіа в Україні.

Аналітичні завдання:

- формування навичок аналізу історичних медіатекстів різних періодів;
- виявлення тенденцій і особливостей розвитку журналістики в різних історичних умовах;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків між суспільно-політичними процесами та функціонуванням медіа;
- розвиток критичного мислення у процесі оцінювання медіаявищ.

Практичні завдання:

- підготовка навчально-аналітичних матеріалів з історії української журналістики;
- робота з друкованими та електронними джерелами (архівні матеріали, періодика, наукові публікації);
- формування первинних навичок створення медіатекстів історико-журналістського характеру;
- застосування теоретичних знань у виконанні навчально-професійних завдань.

Комунікативні завдання:

- розвиток навичок участі у фахових дискусіях та обговореннях;
- формування здатності аргументовано висловлювати власну думку;
- удосконалення вмінь презентації результатів індивідуальної та групової роботи;
- розвиток навичок професійної комунікації в академічному середовищі.

Таким чином, мета та завдання змістового модуля 1 спрямовані на формування у студентів цілісного розуміння історії друкованих медіа в Україні, розвиток аналітичних і дослідницьких навичок, а також підготовку до усвідомленого застосування історичного досвіду у сучасній журналістській практиці.

3. Компетентності, що формуються в межах змістового модуля

У процесі опанування змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» у здобувачів вищої освіти формується цілісна система загальних і фахових компетентностей, що базуються на глибокому розумінні генезису вітчизняного інформаційного простору. Вивчення еволюції друкованого слова дозволяє не лише реконструювати історичну ретроспективу, а й розвиває здатність до фахового аналізу складних історико-журналістських процесів, виявлення тяглості традицій та закономірностей функціонування медіа в різні суспільно-політичні епохи.

Формування цих компетентностей реалізується через багаторівневий дидактичний підхід, що передбачає:

- **Теоретичне засвоєння матеріалу:** вивчення ключових етапів становлення преси, трансформації жанрових форм та еволюції видавничих стандартів.
- **Глибоку аналітичну роботу з джерельною базою:** безпосереднє опрацювання архівних матеріалів, раритетних видань та публіцистичної спадщини визначних постатей української журналістики.

- **Виконання практичних завдань:** підготовку історико-журналістських розвідок, компаративний аналіз медіатекстів та моделювання впливу преси на державотворчі процеси.

Отриманий досвід забезпечує майбутнім фахівцям надійний фундамент для подальшого використання в професійній діяльності. Зокрема, знання історичного контексту допомагає краще орієнтуватися в сучасних медіатрендах, критично оцінювати інформаційні виклики та ефективно застосовувати перевірені часом інструменти впливу на громадську думку в актуальному медіадискурсі.

3.1. Загальні компетентності

У межах змістового модуля формуються такі загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, зокрема під час аналізу історичних медіапроцесів та виконання навчальних завдань;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу в процесі інтерпретації історії друкованих медіа;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (архівні матеріали, періодичні видання, наукові праці);
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій у навчально-дослідницькій діяльності;
- здатність до критичного мислення, оцінювання достовірності інформації та виявлення історико-журналістичних закономірностей;
- здатність до ефективної комунікації, участі в дискусіях і презентації результатів навчальної роботи;
- здатність до самостійної роботи, організації навчальної діяльності та відповідального виконання завдань.

3.2. Фахові (спеціальні) компетентності

Змістовий модуль забезпечує формування таких фахових компетентностей:

- здатність аналізувати етапи розвитку української преси в історичному контексті;
- розуміння особливостей функціонування друкованих медіа в різні історичні періоди;
- здатність інтерпретувати медіатексти з урахуванням соціально-політичних і культурних умов їх створення;
- уміння працювати з історичними джерелами журналістського характеру;

- здатність виявляти закономірності розвитку журналістики як соціального інституту;
- навички критичного аналізу медіапродукції різних історичних епох;
- розуміння ролі преси у формуванні громадської думки та національної ідентичності;
- здатність застосовувати історичний досвід журналістики у сучасній медіапрактиці.

3.3. Аналітико-дослідницькі компетентності

Особливу групу становлять компетентності дослідницького характеру:

- уміння здійснювати первинний аналіз історико-журналістичних джерел;
- здатність систематизувати та узагальнювати інформацію з різних типів медіаджерел;
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків у розвитку друкованих медіа;
- формування навичок історико-журналістської інтерпретації фактів;
- здатність формулювати обґрунтовані висновки на основі опрацьованого матеріалу.

3.4. Комунікативні компетентності

Змістовий модуль сприяє розвитку таких комунікативних умінь:

- участь у професійних навчальних дискусіях;
- аргументоване висловлення власної позиції;
- презентація результатів індивідуальної та групової роботи;
- розвиток навичок академічної та професійної комунікації;
- уміння працювати в команді під час виконання навчальних завдань.

3.5. Інтегральна компетентність

Узагальнюючим результатом опанування змістового модуля є формування інтегральної компетентності, яка полягає у здатності здобувача вищої освіти:

- комплексно аналізувати історію друкованих медіа в Україні;

- застосовувати набуті знання для інтерпретації сучасних медіапроцесів;
- критично оцінювати історичні та сучасні медіатексти;
- використовувати історичний досвід журналістики у професійній діяльності;
- усвідомлювати соціальну роль та відповідальність журналіста в інформаційному суспільстві.

4. Тематичний план змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні»

Тематичний план змістового модуля 1 побудований відповідно до принципів історичної послідовності, логіки розвитку української преси та поступового ускладнення навчального матеріалу. Він забезпечує поетапне формування у студентів системного уявлення про еволюцію друкованих медіа в Україні, їхні функції, жанрово-тематичні особливості та роль у суспільно-політичних процесах різних історичних періодів.

Структура модуля охоплює лекційні та практичні заняття, а також самостійну роботу студентів, що у комплексі спрямовано на поєднання теоретичного засвоєння матеріалу з формуванням аналітичних і дослідницьких умінь.

Змістовий модуль 1. Історія друкованих медіа в Україні

№	Назва теми	Лекції	Практичні / семінари	Самостійна робота
1	Журналістика і друковані медіа: зародження та становлення	2	2	6
2	Етапи зародження та розвитку журналістики в Україні	2	2	4
3	Українська періодика другої половини XIX – початку XX ст.	2	2	6
4	Національно-патріотичні тенденції розвитку української преси та репресії українського слова	2	4	4
5	Друковані медіа часів національно-визвольних змагань (1917–1921)	2	2	4

№	Назва теми	Лекції	Практичні / семінари	Самостійна робота
6	Українська преса в роки Першої та Другої світових воєн	2	2	4
7	Періодика української еміграції	2	2	4
8	Національна журналістика другої половини XX століття	2	2	6
9	Ландшафт друкованих медіа в незалежній Україні	2	4	4
10	Медіапроекти доби відновлення української незалежності	2	2	4
	Разом	20	24	46

Методичні примітки до тематичного плану змістового модуля 1

1. Тематичний план змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні» є складовою навчально-методичного забезпечення дисципліни «Друковані медіа» та визначає структуру аудиторного навантаження і самостійної роботи студентів.

2. Розподіл годин між лекціями, практичними (семінарськими) заняттями та самостійною роботою здійснено відповідно до логіки поетапного засвоєння навчального матеріалу: від формування базових знань до їх аналітичного осмислення та практичного застосування.

3. Лекційні заняття мають систематизуючий характер і спрямовані на формування цілісного уявлення про історичні етапи розвитку друкованих медіа в Україні, ключові тенденції та закономірності функціонування преси в різні історичні періоди.

4. Практичні (семінарські) заняття передбачають поглиблення теоретичного матеріалу через його обговорення, аналіз історичних медіатекстів, роботу з джерелами, виконання аналітичних завдань та розвиток навичок критичного мислення.

5. Самостійна робота студентів є обов'язковим компонентом навчального процесу та має дослідницько-аналітичний характер. Вона передбачає опрацювання рекомендованої літератури, роботу з періодичними виданнями та архівними матеріалами, підготовку доповідей, есе, аналітичних повідомлень і творчих завдань.

6. Зміст і обсяг самостійної роботи визначаються необхідністю поглиблення знань з окремих тем, розвитку навичок самостійного пошуку, аналізу та інтерпретації історико-журналістських джерел.

7. Особлива увага під час реалізації модуля приділяється інтеграції теоретичного матеріалу з практичною діяльністю студентів, що забезпечує формування професійних компетентностей у сфері журналістики.

8. Виконання завдань модуля передбачає використання різних форм навчальної діяльності: індивідуальної, групової та колективної, що сприяє розвитку комунікативних навичок і здатності до командної роботи.

9. Тематичний план є гнучким і може коригуватися викладачем у межах робочої програми дисципліни з урахуванням освітніх потреб, актуальних наукових досліджень та специфіки навчальної групи.

10. Реалізація тематичного плану забезпечує поетапне досягнення результатів навчання, визначених робочою програмою дисципліни, та формування у здобувачів вищої освіти системного уявлення про історію друкованих медіа в Україні.

5. Методичні рекомендації до лекційних занять

Загальні положення

Лекційні заняття змістового модуля 1 спрямовані на формування у студентів цілісного, системного уявлення про еволюцію українських друкованих медіа як складного соціокультурного та політико-комунікаційного явища.

У центрі уваги перебуває не лише фактологічний матеріал і хронологія подій, а передусім логіка розвитку медіасистеми, трансформація функцій преси в різні історичні періоди, а також її роль у процесах державотворення, формування громадської думки та національної ідентичності.

Лекція розглядається як аналітико-інтерпретаційна форма навчальної діяльності, що поєднує історичний матеріал із сучасними підходами до розуміння медіапроцесів.

Рекомендації до організації навчальної діяльності

1. Опрацювання лекційного матеріалу

Студентам рекомендується вести структурований конспект із поділом інформації на три рівні:

- **фактичний** (події, дати, персоналії, видання);
- **контекстуальний** (історичні, політичні, соціальні умови);

- **аналітичний** (функції медіа, інтерпретація, наслідки).

Доцільно застосовувати логічну модель аналізу:
«історичний контекст → функція медіа → суспільний результат».

2. Попередня підготовка до лекцій

Перед вивченням теми рекомендується ознайомлення з базовими історичними процесами відповідного періоду (політична історія України, етапи державотворення, розвиток культури).

Особливу увагу слід приділяти:

- ключовим друкованим виданням епохи;
- умовам функціонування преси;
- впливу цензурної політики та державного контролю.

Рекомендується формулювати попередні дослідницькі запитання, що активізують аналітичне мислення.

3. Інтерактивність навчального процесу

Лекційні заняття передбачають елементи дискусійності та активної участі студентів.

Рекомендовані форми роботи:

- аналіз історичних медіатекстів;
- порівняння різних типів преси (офіційної, опозиційної, еміграційної);
- короткі студентські презентації історичних кейсів (видання, постаті, події).

4. Візуалізація навчального матеріалу

Для кращого засвоєння матеріалу рекомендується використання:

- хронологічних схем розвитку преси;
- порівняльних таблиць;
- ментальних карт;
- еволюційних моделей медіасистем.

Особливо ефективним є побудова «лінії розвитку української преси», що дозволяє простежити її трансформацію від ранніх форм до сучасних медіа.

5. Метод «роботи з живим архівом»

У межах лекцій доцільно використовувати підхід «живого архіву преси», який передбачає аналіз історичних газетних і журнальних матеріалів як джерел первинної інформації.

Студенти аналізують:

- історичний контекст публікації;
- тип видання;
- функціональне призначення тексту;
- ідеологічні та комунікативні настанови.

Результатом є формування навичок критичного читання медіатекстів незалежно від історичного періоду.

Лекційний курс спрямований на поєднання історичного знання з медіааналітикою. Кожна тема розглядається як модель функціонування медіа в конкретних суспільно-історичних умовах, що дозволяє студентам переносити отримані знання на аналіз сучасного медіапростору.

Тема 1. Журналістика і друковані медіа: зародження та становлення

Мета лекції

Метою лекції є формування у студентів системного уявлення про витoki журналістики та друкованих медіа як соціокультурного явища; розкриття історичних, технологічних і суспільних передумов виникнення книгодрукування; аналіз етапів становлення друкованих медіа в Україні в контексті європейського розвитку комунікаційних процесів; формування розуміння базових функцій ранніх форм преси; розвиток навичок аналізу історичних медіапроцесів та їх впливу на формування суспільної думки і культурної ідентичності.

Основний зміст лекції

План

1. Передумови виникнення друкованих медіа
2. Виникнення книгодрукування в Європі та його вплив
3. Початки друкарства в Україні
4. Ранні функції та роль друкованих медіа

1. Передумови виникнення друкованих медіа

- Потреба суспільства в систематичному поширенні інформації як базова передумова становлення журналістики.

- Розвиток писемності, освіти та культурної комунікації.
- Рукописні тексти як попередники друкованих форм комунікації.
- Ранні інформаційні форми:
 - літописи;
 - хроніки;
 - універсали;
 - листи та повідомлення.

Формування інформаційного обміну в домодерних суспільствах створило передумови для виникнення регулярного тиражування інформації.

2. Виникнення книгодрукування в Європі та його вплив

• Винайдення книгодрукування як ключова інформаційно-комунікаційна революція.

- Роль Йоганна Гутенберга у створенні друкарського верстата.
- Поширення друкарства в Європі у XV–XVI ст.

Основні наслідки:

- здешевлення виробництва книг;
- розширення доступу до знань;
- розвиток освіти та науки;
- формування ранніх форм громадської думки;
- створення передумов для появи журналістики як інституції.

Поява перших друкованих інформаційних бюлетенів і газет у Європі стала основою становлення системи масової комунікації.

3. Початки друкарства в Україні

- Запровадження книгодрукування на українських землях у XVI столітті.
- Діяльність Івана Федорова як засновника українського друкарства.

Основні здобутки:

- «Апостол» (1574);
- «Буквар» (1574).
- Важлива роль Острозької академії у розвитку друкарської справи.
- Значення церковної та освітньої літератури у становленні друкованої культури.

Перші українські друковані видання виконували не лише релігійну, але й освітню та культурно-інформаційну функцію.

4. Ранні функції та роль друкованих медіа

Друковані медіа на ранніх етапах розвитку виконували функції:

- поширення інформації;
- освітня функція;
- ідеологічний вплив;
- формування суспільної думки.

Основні функції ранніх медіа:

- інформаційна;
- освітня;
- культурна;
- релігійна.

Соціокультурний вплив:

- формування елементів національної свідомості;
- розвиток культурної ідентичності;
- становлення інтелектуальних еліт.

Друковане слово стало важливим чинником поширення ідей Просвітництва та розвитку культурних процесів.

Таблиця: Ранні етапи розвитку друкованих медіа

Етап	Характеристика	Значення	Обмеження	Дискусійне питання
Рукописний період	Літописи, хроніки	Фіксація історичної інформації	Обмежене поширення	Чи можна вважати літописи протожурналістикою?
Виникнення друкарства	Друкарський верстат	Масове тиражування інформації	Доступність для еліт	Чи змінило друкарство структуру суспільства?
Початки в Україні	Іван Федоров	Розвиток освіти і культури	Переважно релігійний зміст	Яку роль відіграла церква?
Формування функцій медіа	Інформаційна система	Вплив на суспільство	Контроль з боку влади	Чи була рання преса незалежною?

Питання для дискусії (Brainstorming)

- Чому книгодрукування стало переломним етапом у розвитку комунікацій?
- Чи можна вважати рукописні тексти ранньою формою журналістики?
- Яку роль відігравала церква у розвитку друкованих медіа?
- Як друковане слово вплинуло на формування національної ідентичності?
- Чи можна порівнювати винахід друкарства з цифровою революцією?

Питання для самоперевірки

1. Які передумови сприяли виникненню друкованих медіа?
2. У чому полягає значення винаходу друкарства Йоганна Гутенберга?
3. Яку роль відіграв Іван Федоров у розвитку друкарства в Україні?
4. Які функції виконували ранні друковані медіа?
5. Який вплив друковані медіа мали на розвиток суспільства і культури?

Тема 2. Етапи зародження та розвитку журналістики в Україні

Мета лекції

Ознайомити студентів з основними етапами становлення та розвитку журналістики в Україні; розкрити історичні умови формування української преси; показати вплив суспільно-політичних процесів на медіа; сформувати цілісне уявлення про еволюцію функцій журналістики та розвинути навички аналізу історичних медіапроцесів.

Основний зміст лекції

План

1. Початковий етап розвитку журналістики в Україні
2. Формування періодичної преси (XVIII–XIX ст.)
3. Українська журналістика другої половини XIX – початку XX ст.
4. Вплив суспільно-політичних процесів на розвиток журналістики

1. Початковий етап розвитку журналістики в Україні

Передумови виникнення журналістики:

- розвиток друкарства;
- зростання грамотності;
- потреба в системному поширенні інформації.

Ранні форми комунікації:

- рукописні повідомлення;
- літописи та хроніки;
- універсали та офіційні акти.

Журналістика цього періоду формується як зародкова форма суспільної комунікації.

 Цікавинка: ранні інформаційні тексти виконували не лише інформаційну, а й управлінську функцію, впливаючи на політичні рішення.

2. Формування періодичної преси (XVIII–XIX ст.)

У цей період відбувається становлення перших газетних форм на українських землях.

Історичні умови:

- перебування у складі імперій;
- жорстка цензура;
- обмеження свободи слова;
- контроль державних структур.

Ключові характеристики преси:

- залежність від влади;
- формування читацької аудиторії;
- просвітницька спрямованість.

 Приклад: «Зоря Галицька» — перша українськомовна газета, що відіграла важливу роль у національному відродженні.

 Цікавинка: навіть під цензурними обмеженнями преса ставала простором формування суспільних ідей.

3. Українська журналістика другої половини XIX – початку XX ст.

Цей етап характеризується активізацією національного руху та розвитком української публіцистики.

Ключові постаті:

- Іван Франко
- Михайло Грушевський

Основні процеси:

- розвиток публіцистичних жанрів;
- поява аналітичної журналістики;
- формування професійних стандартів;
- посилення ролі інтелігенції.

Функції журналістики:

- формування національної свідомості;
- політична мобілізація;
- культурне просвітництво.

💡 Цікавинка: журналістика часто виконувала роль політичної трибуни в умовах відсутності державних інституцій.

⚖️ 4. Вплив суспільно-політичних процесів на розвиток журналістики

Журналістика розвивалася під сильним впливом політичних режимів.

Основні фактори впливу:

- цензура;
- мовні заборони;
- адміністративний контроль;
- політичні репресії.

Роль держави:

- регулювання інформаційного простору;
- обмеження змісту видань;
- контроль за видавничою діяльністю.

📌 Висновок: журналістика формувалася як інструмент боротьби між владою та суспільством за контроль над інформацією.

💡 Цікавинка: одна й та сама подія могла мати різне висвітлення залежно від політичної орієнтації видання.

📊 Таблиця: Етапи розвитку журналістики в Україні

Етап	Характеристика	Значення	Проблеми	Питання для дискусії
Початковий	Рукописні форми комунікації	Формування інформаційних практик	Обмежене поширення	Чи можна це вважати журналістикою?
XVIII–XIX ст.	Поява періодичної преси	Становлення газетної традиції	Цензура і контроль	Чи була преса незалежною?
XIX–XX ст.	Розвиток публіцистики	Формування національної ідеї	Політичний тиск	Чи може журналістика бути нейтральною?
Політичний вплив	Державний контроль медіа	Регулювання інформації	Обмеження свободи слова	Де межа між контролем і цензурою?

🧠 Brainstorming

- Чому розвиток журналістики в Україні був нерівномірним?
- Як імперії впливали на українську пресу?
- Чи може журналістика існувати без політичного впливу?

- Яку роль відігравали журналісти у формуванні національної ідеї?
- Чи є цензура завжди негативним явищем?

Питання для самоперевірки

1. Які основні етапи розвитку журналістики в Україні?
2. Які фактори впливали на становлення преси у XVIII–XIX ст.?
3. Яке значення мала «Зоря Галицька»?
4. Яку роль відігравали Іван Франко та Михайло Грушевський у журналістиці?
5. Як політичні процеси впливали на розвиток медіа?

Тема 3. Українська періодика другої половини XIX – початку XX ст.

Мета лекції

Ознайомити студентів із розвитком української періодичної преси у другій половині XIX – на початку XX ст.; розкрити особливості функціонування українських видань в умовах імперського контролю; показати роль преси у формуванні національної ідентичності та політичної свідомості; сформувати вміння аналізувати історичні медіатексти та визначати їх жанрові й функціональні особливості.

Основний зміст лекції

План

1. Загальні умови розвитку української преси у XIX ст.
2. Галичина як центр українського журналістського життя
3. Наддніпрянська Україна: цензура і підпільна преса
4. Тематика, жанри та функції української періодики

1. Загальні умови розвитку української преси у XIX ст.

Українська журналістика формувалася в умовах:

- відсутності державності;
- політичного тиску імперій;
- цензурних обмежень;
- мовних заборон.

Основні імперські системи контролю:

- Російська імперія;
- Австро-Угорська імперія.

Характер розвитку преси:

- просвітницький;
- національно-визвольний;

- інтелектуально-політичний.

💡 Цікавинка: українська преса часто виконувала роль “публічного політичного майданчика” за відсутності власних державних інституцій.

2. Галичина як центр українського журналістського життя

Галичина стала відносно сприятливим регіоном для розвитку української преси.

📌 Ключові видання:

- «Зоря Галицька»
- «Діло»
- «Правда»

Особливості галицької преси:

- відносна свобода слова;
- розвиток політичної публіцистики;
- активна роль інтелігенції;
- формування журналістської традиції.

💡 Цікавинка: саме в Галичині сформувався перший стійкий осередок української професійної журналістики.

3. Наддніпрянська Україна: цензура і підпільна преса

У межах Російської імперії українська преса функціонувала в умовах жорстких обмежень.

Основні нормативні акти:

- Валуєвський циркуляр (1863);
- Емський указ (1876).

Наслідки:

- заборона української мови у друці;
- скорочення офіційних видань;
- розвиток підпільної та еміграційної преси.

Форми існування преси:

- легальні видання з обмеженим змістом;
- нелегальні (підпільні) видання;
- закордонні друкарні.

💡 Цікавинка: значна частина українських видань виходила поза межами імперії — у Львові, Женеві та Чернівцях.

4. Тематика, жанри та функції української періодики

Основні тематичні напрями:

- національне відродження;
- освіта і культура;
- політика і державність;
- соціальні проблеми;
- мова і література.

Жанрова система:

- стаття;

- публіцистичний нарис;
- кореспонденція;
- фейлетон;
- огляд.

Функції преси:

- інформаційна;
- просвітницька;
- ідеологічна;
- мобілізаційна;
- культуротворча.

📌 Роль преси:

- формування національної ідентичності;
- консолідація інтелігенції;
- розвиток літературної мови;
- політична мобілізація суспільства.

💡 Цікавинка: українська публіцистика цього періоду часто виконувала роль політичної трибуни.

 Таблиця: Особливості української періодики XIX – поч. XX ст.

Аспект	Характеристика	Значення	Проблеми	Питання для дискусії
Політичні умови	Цензура, заборони	Формування опозиційної преси	Обмеження свободи слова	Чи можлива журналістика без свободи слова?
Галичина	Відносна свобода	Розвиток преси	Залежність від імперії	Чому Галичина стала центром української журналістики?
Наддніпрянина	Репресії	Іншомовна, двомовна преса	Заборона мови	Як обходили цензуру?
Тематика	Національні ідеї	Формування ідентичності	Політичний тиск	Чи може преса формувати націю?

Brainstorming

- Чому розвиток української преси був нерівномірним у різних регіонах?
- Чому Галичина стала центром журналістики?
- Як цензура впливала на зміст видань?
- Чи була преса інструментом політичної боротьби?
- Які функції були домінантними в цей період?

Питання для самоперевірки

1. Які умови впливали на розвиток української преси у XIX ст.?
2. Чому Галичина стала центром української журналістики?
3. Яке значення мали видання «Діло» та «Правда»?
4. Як цензура впливала на розвиток преси в Наддніпрянській Україні?
5. Які основні функції виконувала українська періодика цього періоду?

Тема 4. Національно-патріотичні тенденції розвитку української преси і репресії українського слова

Мета лекції

Ознайомити студентів із національно-патріотичними тенденціями розвитку української преси в історичній ретроспективі; розкрити механізми цензури та репресій щодо українського друкованого слова; показати роль журналістики як інструменту національного відродження і політичної боротьби; сформувати вміння аналізувати вплив державної політики на медіа та наслідки обмеження свободи слова.

Основний зміст лекції

План

1. Українська преса як інструмент національного відродження
2. Формування національно-патріотичних ідей у друкованих медіа
3. Політика імперій щодо українського слова
4. Форми репресій і механізми цензури
5. Наслідки обмеження свободи слова для журналістики

1. Українська преса як інструмент національного відродження

Українська журналістика XIX – початку XX ст. виконувала не лише інформаційну, а й націєтворчу функцію.

Преса стала інструментом формування:

- національної свідомості;
- культурної ідентичності;
- політичної активності суспільства.

Через друковані медіа поширювалися ідеї:

- державності;
- автономії;
- мовної та культурної самобутності.

Цікавинка: у періоди відсутності державних інституцій преса фактично виконувала роль суспільного політичного простору.

2. Формування національно-патріотичних ідей у друкованих медіа

Українська преса стала майданчиком розвитку інтелектуальних і політичних ідей.

Основні напрями:

- публіцистика;
- літературна критика;
- історичні дослідження;
- політичні статті.

Ключові ідеї:

- єдність українського народу;
- значення рідної мови;
- історична спадкоємність;
- культурна самобутність.

📌 Приклад: публіцистика Івана Франка стала важливим інструментом формування критичного мислення і національної свідомості.

3. Політика імперій щодо українського слова

Українська преса функціонувала в умовах системного контролю з боку двох імперій:

- Російської імперії;
- Австро-Угорської імперії.

Основні інструменти обмеження:

- цензура;
- мовні заборони;
- політичні процеси;
- адміністративний контроль;
- обмеження друку.

Ключові нормативні акти:

- Валуєвський циркуляр (1863);
- Емський указ (1876).

📌 Наслідок: витіснення української преси в еміграційний простір, двомовність видань.

💡 Цікавинка: заборони сприяли розвитку українських видань за межами імперій — у Швейцарії, США, Канаді, Бразилії.

4. Форми репресій і механізми цензури

Основні форми репресивного впливу:

- заборона української мови у друці;
- вилучення окремих публікацій чи номерів;
- застосування санкцій (зокрема накладення штрафу);
- конфіскація тиражів;
- закриття редакцій;
- переслідування (арешти, ув'язнення) авторів, редакторів, видавців;
- тиск на друкарні.

Механізми цензури:

- попередній перегляд матеріалів;
- дозвільна система друку;
- контроль державних органів;
- обмеження тематики публікацій.

💡 Цікавинка: попри заборони, значна частина українських текстів поширювалася через нелегальні канали або еміграційні видання.

5. Наслідки обмеження свободи слова для журналістики

Репресивна політика призвела до:

- уповільнення розвитку української преси;
- формування еміграційної журналістики;
- політизації медіа;
- зростання ролі інтелігенції як носія інформації.

Водночас виникли наслідки розвитку:

- консолідація національного руху;
- посилення публіцистичної традиції;
- розвиток критичного мислення.

 Приклад: еміграційна преса стала важливим центром збереження української ідентичності поза межами імперій.

 Таблиця: Національно-патріотичні тенденції та репресії української преси

Аспект	Прояв	Наслідки	Обмеження	Питання для дискусії
Національна ідея	Формування державницьких ідей	Національна консолідація	Заборони публікацій	Чи може преса формувати націю?
Цензура	Державний контроль	Обмеження свободи слова	Втручання в редакційну політику	Де межа цензури?
Мовна політика	Заборона української мови	Витіснення преси	Системна ліквідація україномовного друку	Чому мова є ключовим фактором медіа?
Еміграційна преса	Друк за кордоном	Збереження культури	Відсутність доступу в Україні	Чи є це альтернативою?

Brainstorming

- Чому імперії обмежували українське друковане слово?
- Як преса формувала національну ідентичність?
- Чи можна вважати цензуру інструментом управління суспільством?
- Яку роль відігравав Іван Франко у розвитку журналістики?
- Чи можливий розвиток медіа в умовах репресій?

Питання для самоперевірки

1. Яку роль відігравала українська преса у національному відродженні?
2. Які ідеї поширювалися через друковані медіа?
3. У чому суть Валуєвського циркуляру та Емського указу?
4. Які форми репресій застосовувалися до української преси?
5. Які наслідки мала цензура для розвитку журналістики?

Тема 5. Друковані медіа часів національно-визвольних змагань та періоду державно-політичних трансформацій (1917–1921)

Мета лекції

Ознайомити студентів із розвитком української преси в період Української революції 1917–1921 років; розкрити роль друкованих медіа як інструменту політичної мобілізації та державотворення; показати вплив революційних подій на структуру, зміст і функції преси; сформувати розуміння взаємозв'язку між медіа, владою та суспільними трансформаціями в умовах політичної нестабільності.

Основний зміст лекції

План

1. Історичні умови розвитку преси у 1917–1921 рр.
2. Періодика часів Української Центральної Ради
3. Друковані медіа доби Гетьманату та Директорії
4. Більшовицька преса та інформаційна боротьба
5. Роль преси у державотворчих процесах

1. Історичні умови розвитку преси у 1917–1921 рр.

Період характеризується

- революційними трансформаціями;
- зміною політичних режимів;
- воєнними діями;
- інформаційною нестабільністю.

Преса виконує функції:

- інструменту політичної боротьби;
- засобу мобілізації населення;
- каналу пропаганди та контрпропаганди.

Цікавинка: у цей період видання часто змінювали редакції, мову та політичну позицію залежно від влади, що контролювала територію.

2. Преса часів Української Центральної Ради

1917 рік — початок українського державотворення.

Преса Центральної Ради виконує функцію офіційного інформаційного інструменту.

Основні видання:

- «Нова Рада»
- «Робітничка газета»
- «Боротьба»

Особливості:

- підтримка ідей автономії та незалежності;
- розвиток української мови в пресі;
- активна політична публіцистика.

Роль: преса як інструмент легітимації державної влади.

3. Друковані медіа доби Гетьманату та Директорії Гетьманат (1918)

- формування державної інформаційної політики;
- розвиток офіційної преси;
- посилення державного контролю;
- стабілізація інформаційного простору.

Директорія УНР (1918–1921)

- політична нестабільність;
- преса як інструмент мобілізації;
- пропагандистська активність;
- військово-політична публіцистика.

 Цікавинка: значна частина газет існувала лише короткий час через зміну влади або бойові дії.

4. Більшовицька преса та інформаційна боротьба

Паралельне функціонування різних політичних медіасистем.

Основні риси:

- централізований контроль;
- пропагандистська модель;
- ідеологічна уніфікація.

Інформаційна боротьба:

- УНР;
- більшовики;
- білогвардійські сили;
- місцеві адміністрації.

 Приклад: одна подія могла інтерпретуватися по-різному залежно від політичної позиції видання.

5. Роль преси у державотворчих процесах

Преса виконує ключові функції:

- легітимація влади;
- формування громадської думки;
- політична мобілізація;
- інформування населення.

Значення:

- формування національної свідомості;
- вплив на підтримку державних структур;
- розвиток політичної культури.

Висновок: преса виступає активним учасником революційних процесів.

Таблиця: Українська преса 1917–1921 рр.

Аспект	Характеристика	Роль	Проблеми	Питання для дискусії
Політична нестабільність	Часті зміни влади	Вплив на зміст преси	Непостійність видань	Чи може журналістика бути стабільною в часи революції?
УНР	Державотворча преса	Легітимація влади	Обмежені ресурси	Чи була преса незалежною?
Гетьманат	Офіційна преса	Контроль інформації	Цензура	Де межа між контролем і пропагандою?
Директорія	Революційна преса	Мобілізація суспільства	Інформаційний хаос	Чи ефективна преса в умовах війни?
Більшовики	Пропагандистська модель	Ідеологічний контроль	Відсутність плюралізму	Чи можлива журналістика без свободи слова?

Brainstorming

- Чому преса стала ключовим інструментом революції?
- Як змінювалася журналістика залежно від влади?
- Чи можна довіряти пресі в умовах війни?
- Яку роль відігравала «Нова Рада» у державотворенні?
- Чи була журналістика 1917–1921 рр. професійною чи політичною?

Питання для самоперевірки

1. Які історичні умови впливали на розвиток преси у 1917–1921 рр.?
2. Яку роль відігравали газети «Нова Рада», «Робітничка газета», «Боротьба» та ін.?
3. Як преса впливала на процеси державотворення в УНР?
4. У чому особливості преси доби Гетьманату та Директорії?
5. Як використовувалася преса у політичній боротьбі різних сил?

Тема 6. Українська преса в роки Першої та Другої світових воєн

Мета лекції

Ознайомити студентів із особливостями розвитку української преси в умовах Першої та Другої світових воєн; розкрити трансформацію функцій друкованих медіа під впливом воєнних дій, окупаційних режимів і пропаганди; показати роль преси як інструменту інформаційної боротьби, мобілізації

населення та ідеологічного впливу; сформувати вміння аналізувати воєнну журналістику як історичне джерело та засіб політичної комунікації.

Основний зміст лекції

План

1. Загальні умови розвитку преси в умовах світових воєн
2. Українська преса під час Першої світової війни
3. Міжвоєнний період (1918–1939)
4. Українські медіа в роки Другої світової війни
5. Пропаганда, цензура та інформаційна війна

1. Загальні умови розвитку преси в умовах світових воєн

Світові війни кардинально змінили функції журналістики.

Преса виконує функції:

- інструменту пропаганди;
- засобу державного контролю;
- каналу мобілізації населення;
- ресурсу інформаційної війни.

Характерні риси:

- цензура;
- обмеження свободи слова;
- ідеологічна заангажованість;
- оперативна зміна інформаційного контенту.

 Цікавинка: у воєнний період інформація часто набуває характеру стратегічного ресурсу.

2. Українська преса під час Першої світової війни

Українські землі були поділені між імперіями та фронтами.

Умови розвитку:

- військова цензура;
- окупаційні режими;
- політична нестабільність.

Особливості:

- обмеження українського друку в Російській імперії;
- активна воєнна пропаганда;
- використання преси для моральної підтримки армій.

Результат: формування перших елементів воєнної журналістики.

3. Міжвоєнний період (1919–1939)

Українські землі перебували у складі різних держав:

- СРСР;
- Польщі;
- Румунії;
- Чехословаччини.

Моделі преси:

- радянська — централізована пропаганда;

- західноукраїнська — контрольована, але відносно плюралістична;
- еміграційна — збереження національної ідентичності.

✚ Характерні риси:

- посилення ідеологічного контролю;
- розвиток політичної публіцистики;
- формування еміграційної журналістики (зокрема інтернованих УГА та колишніх військових Армії УНР).

● 4. Українські медіа в роки Другої світової війни

Преса повністю включається у систему воєнної комунікації.

Основні типи:

- офіційна преса;
- окупаційна преса;
- підпільні видання;
- періодика військовополонених і переміщених осіб (DP)
- еміграційна преса.

Характеристика:

- офіційна — мобілізація та героїзація війни;
- окупаційна — пропаганда режиму;
- підпільна — інформаційний спротив.

💡 Цікавинка: підпільні видання часто виготовлялися кустарним способом у складних умовах конспірації.

⚖ 5. Пропаганда, цензура та інформаційна війна

Преса стає інструментом інформаційного протистояння між:

- СРСР;
- нацистською Німеччиною;
- українськими національними рухами.

Основні інструменти:

- цензура;
- пропаганда;
- дезінформація;
- контроль доступу до інформації.

Висновок: у воєнний період журналістика втрачає нейтральність і стає частиною воєнної стратегії.

📊 Таблиця: Українська преса у світових війнах

Період	Характеристика	Роль преси	Обмеження	Питання для дискусії
Перша світова війна	Військова цензура	Інформаційна підтримка армій	Заборони, контроль	Чи можлива об'єктивність журналістики під час війни?
Міжвоєнний період	Різні медіасистеми	Формування ідеологій	Політичний контроль	Чи можлива свобода слова в різних державах?

Період	Характеристика	Роль преси	Обмеження	Питання для дискусії
Друга світова війна	Пропагандистська модель	Мобілізація населення	Повна цензура	Де межа між інформацією і пропагандою?
Підпільна преса	Альтернативна комунікація	Інформаційний спротив	Ризик переслідування	Чи є підпільна преса об'єктивною?

Brainstorming

- Чому війна радикально змінює журналістику?
- Як трансформується роль журналіста у воєнний час?
- Чи можлива нейтральна преса під час війни?
- Яке значення має підпільна преса?
- Як війни вплинули на розвиток української медіасистеми?

Питання для самоперевірки

1. Які особливості розвитку преси в умовах світових воєн?
2. Як Перша світова війна вплинула на українську журналістику?
3. Які типи медіа існували в роки Другої світової війни?
4. У чому полягає трансформація функцій преси у воєнний період?
5. Чим відрізнялися офіційна, окупаційна та підпільна преса?

Тема 7. Періодика української еміграції

Мета лекції

Ознайомити студентів із розвитком української еміграційної преси у ХХ столітті; розкрити причини формування українських медіа за межами батьківщини; показати роль еміграційної журналістики у збереженні національної ідентичності, мови та політичної думки; сформувати розуміння функцій діаспорних медіа як альтернативного інформаційного простору та важливого чинника українського культурного й політичного життя.

Основний зміст лекції

План

1. Причини виникнення української еміграційної преси
2. Основні центри української діаспорної журналістики
3. Тематика та функції еміграційних видань
4. Політична та культурна роль преси діаспори
5. Значення еміграційної журналістики для сучасної України

1. Причини виникнення української еміграційної преси

Еміграційна журналістика сформувалася як відповідь на політичні та соціальні виклики XX століття.

Основні причини:

- політичні репресії
- поразка національно-визвольних змагань
- встановлення тоталітарних режимів
- економічні та соціальні чинники міграції

Основні хвилі еміграції:

- після Першої світової війни
- після Другої світової війни
- радянський період
- пострадянська міграція (другорядно в історичному контексті)

 Цікавинка: для багатьох емігрантів преса була єдиним каналом зв'язку з Україною та способом збереження національної ідентичності.

2. Основні центри української діаспорної журналістики

Українська еміграційна преса формувалася як глобальна мережа.

Основні центри:

- Європа (Чехословаччина, Польща, Франція, Німеччина)
- Північна Америка (США, Канада)
- Південна Америка (Аргентина, Бразилія)
- Далекий Схід
- Австралія

Форми видань:

- газети
- журнали
- інформаційні бюлетені
- альманахи
- календарі-альманахи

 Приклад: у післявоєнних Німеччині та Австрії діяли видавництва та преса для переміщених осіб (DP press), що стали важливим інформаційним середовищем української діаспори.

3. Тематика та функції еміграційних видань

Основні тематичні напрями:

- політична ситуація в Україні
- антирадянська публіцистика
- історія України
- культурне життя та традиції
- питання національної ідеї
- діяльність української діаспори

Основні функції:

- інформаційна (зв'язок із Україною)
- культурна (збереження мови та традицій)
- політична (критика тоталітарних режимів)

- консолідаційна (об'єднання діаспори)
- просвітницька

💡 Цікавинка: еміграційна преса фактично виконувала роль «альтернативного архіву» української історії поза контролем радянської цензури.

🏠 4. Політична та культурна роль преси діаспори

Еміграційні медіа стали важливим елементом глобального українського інформаційного простору.

Основні функції:

- платформа політичної опозиції до СРСР
- формування української політичної думки за кордоном
- інструмент міжнародної адвокації України

Особливості:

- відсутність радянської цензури
- ідеологічна різноманітність
- тісний зв'язок із науковими та культурними центрами діаспори

📌 **Приклад:** українська преса в США та Канаді системно висвітлювала теми Голодомору та політичних репресій, які були заборонені в СРСР.

🌐 5. Значення еміграційної журналістики для сучасної України

Історичне значення:

- збереження української ідентичності за кордоном
- документування забороненої історії
- формування міжнародного іміджу України
- розвиток незалежної публіцистичної традиції

Вплив на сучасність:

- використання діаспорних архівів у наукових дослідженнях
- вплив діаспори на розвиток медіа після 1991 року
- формування глобального українського інформаційного простору

💡 **Висновок:** еміграційна преса стала паралельною українською медіасистемою, яка існувала поза контролем тоталітарних режимів і зберігала альтернативний історичний наратив.

📊 Таблиця: Українська еміграційна преса

Аспект	Характеристика	Роль	Обмеження	Питання для дискусії
Причини еміграції	Політичні репресії, війни	Формування діаспори	Відрив від батьківщини	Чи може преса існувати без державної території?
Географія	Північна Америка, Європа, Південна Америка, Австралія	Глобальна мережа медіа	Розпорошеність	Чому сформувалися саме ці центри?
Тематика	Політика, історія, культура	Збереження ідентичності	Обмежений доступ до України	Чи була ця преса об'єктивною?

Аспект	Характеристика	Роль	Обмеження	Питання для дискусії
Функції	Інформаційна, політична	Альтернативний дискурс	Ідеологічна заангажованість	Чи можна вважати її «четвертою владою»?

Brainstorming

- Чому еміграційна преса стала ключовою для збереження ідентичності?
- Як діаспора впливала на міжнародний імідж України?
- Чи можна вважати еміграційну журналістику незалежною?
- Яку роль відігравала діаспора у формуванні історичної пам'яті?
- Чи можна говорити про «нову еміграційну журналістику» в цифрову епоху?

Питання для самоперевірки

1. Які причини виникнення української еміграційної преси?
2. У яких країнах сформувалися основні центри діаспорної журналістики?
3. Які функції виконувала еміграційна преса?
4. Чому Друга світова війна стала ключовим фактором розвитку діаспори?
5. Яке значення має еміграційна журналістика для сучасної України?

Тема 8. Національна журналістика другої половини ХХ століття

Мета лекції

Ознайомити студентів із розвитком української журналістики у другій половині ХХ століття в умовах радянської системи та поступових суспільних трансформацій; розкрити особливості функціонування медіа в умовах цензури та ідеологічного контролю; показати роль преси у формуванні офіційного та альтернативного дискурсів; сформувати розуміння еволюції журналістики в напрямі професіоналізації, жанрового розширення та підготовки до періоду незалежності.

Основний зміст лекції

План

1. Загальні умови розвитку журналістики в СРСР (1950–1980-ті)
2. Радянська система медіа та ідеологічний контроль
3. Українська преса періоду «відлиги» та застою

4. Самвидав і альтернативна журналістика
5. Передумови трансформації медіасистеми наприкінці XX ст.

1. Загальні умови розвитку журналістики в СРСР (1950–1980-ті)

Українська журналістика розвивалася в межах радянської централізованої медіасистеми.

Основні характеристики:

- централізоване управління пресою
- партійний контроль над інформацією
- відсутність свободи слова
- ідеологічна уніфікація контенту

Функції журналістики:

- пропаганда державної ідеології
- політичне виховання населення
- мобілізація суспільства

Цікавинка: кожне видання працювало в межах офіційної партійної «лінії», відхилення від якої було неможливим.

2. Радянська система медіа та ідеологічний контроль

Медіасистема перебувала під повним контролем КПРС.

Основні принципи:

- партійність преси
- централізація управління
- цензура
- плановість інформаційного виробництва

Функціональні особливості:

- формування «правильного» світогляду
- контроль суспільної думки
- ідеологічна легітимація влади

Приклад: редакційна політика визначалася партійними органами, а не журналістами.

3. Українська преса періоду «відлиги» та застою

Період «відлиги» (1950–1960-ті)

- часткове послаблення цензури
- розширення тематичного спектра
- поява критичних, але контрольованих матеріалів

Період застою (1970–1980-ті)

- посилення ідеологічного контролю
- стабілізація пропагандистської системи
- уніфікація журналістських стандартів

Характерні риси:

- розвиток офіційної журналістики
- обмеження творчої свободи
- формування «радянського стилю» публікацій

💡 Цікавинка: навіть в умовах контролю поступово зростала професійна майстерність журналістів.

📌 4. Самвидав та альтернативна журналістика

Самвидав — форма нелегального поширення інформації поза державним контролем.

Основні риси:

- машинописне або рукописне розповсюдження
- заборонена тематика
- ризик переслідувань

Тематика самвидаву:

- права людини
- критика радянської системи
- національна історія
- культурна опозиція

📌 Значення:

- формування альтернативного інформаційного простору
- зародження незалежної журналістики

💡 Цікавинка: самвидав став одним із витоків незалежної української преси.

🌐 5. Передумови трансформації медіасистеми наприкінці ХХ ст.

У 1980-х роках відбуваються системні зміни:

- політика «перебудови»
- послаблення цензури
- поява альтернативних медіапозицій
- розширення інформаційного простору

Наслідки:

- формування передумов незалежної журналістики
- демократизація медіасистеми
- руйнування монополії держави на інформацію

📌 Висновок: друга половина ХХ століття стала перехідним етапом від тоталітарної до пострадянської медіасистеми.

📊 Таблиця: Українська журналістика другої половини ХХ ст.

Аспект	Характеристика	Роль	Обмеження	Питання для дискусії
Радянська система	Централізована медіамодель	Пропаганда	Відсутність свободи слова	Чи можлива журналістика без свободи?
«Відлига»	Часткове послаблення контролю	Розширення тематики	Збереження цензури	Чи була це реальна свобода?
Застій	Ідеологічна стабільність	Контроль суспільства	Жорстка цензура	Чи можлива творчість у таких умовах?

Аспект	Характеристика	Роль	Обмеження	Питання для дискусії
Самвидав	Нелегальна журналістика	Альтернативний дискурс	Переслідування авторів	Чи є самвидав журналістикою?

Brainstorming

- Чи була радянська журналістика професійною чи пропагандистською?
- Як самвидав вплинув на розвиток незалежної преси?
- Чому в тоталітарній системі виникала альтернативна інформація?
- Яку роль відіграла журналістика у підготовці незалежності України?
- Чи можна відокремити журналістику від політики в СРСР?

Питання для самоперевірки

1. Які основні риси радянської медіасистеми?
2. У чому суть періоду «відлиги»?
3. Які особливості мав період застою?
4. Що таке самвидав і яку роль він відігравав?
5. Які зміни відбулися наприкінці XX століття в медіасистемі?

Тема 9. Ландшафт друкованих медіа в незалежній Україні

Мета лекції

Ознайомити студентів із трансформацією українських друкованих медіа після проголошення незалежності України; розкрити процес переходу від радянської системи преси до ринкової та демократичної моделі; показати формування нової медіаструктури, появу приватних видань і зміну журналістських стандартів; сформувати розуміння сучасних тенденцій розвитку друкованої преси в умовах цифровізації.

Основний зміст лекції

План

1. Перехід від радянської до незалежної медіасистеми
2. Формування ринку друкованих медіа в 1990-х роках
3. Типологія друкованих видань незалежної України
4. Професійні стандарти та редакційні трансформації
5. Виклики для друкованої преси в умовах цифровізації

UA 1. Перехід від радянської до незалежної медіасистеми

Після 1991 року українська журналістика переходить від тоталітарної до демократичної моделі.

Основні зміни:

- ліквідація партійного контролю над пресою
- запровадження свободи слова
- поява приватних медіа
- формування ринкових умов функціонування журналістики

Трансформація моделі:

- державна система → ринкова медіасистема

💡 Цікавинка: значна частина радянських газет була реорганізована або повністю змінила концепцію, редакційну політику та назву.

💰 2. Формування ринку друкованих медіа в 1990-х роках

1990-ті роки стали періодом стрімкого розвитку медіаринку.

Основні риси:

- поява приватних видавців
- комерціалізація преси
- конкуренція за аудиторію
- зростання ролі реклами

Економічні моделі:

- рекламна
- підписна
- змішана

📌 Приклад: формування масових суспільно-політичних газет і таблоїдів як нових форматів медіаспоживання.

📰 3. Типологія друкованих видань незалежної України

Основні типи преси:

- суспільно-політичні видання
- ділова преса
- регіональні газети
- таблоїди
- спеціалізовані журнали

Характерні риси:

- медіаплюралізм
- тематична різноманітність
- розвиток журналістських розслідувань
- посилення авторської журналістики

📌 Приклад: «Дзеркало тижня» як зразок аналітичної якісної преси.

📌 4. Професійні стандарти та редакційні трансформації

У незалежній Україні формується нова модель журналістської професії.

Основні стандарти:

- достовірність інформації

- баланс думок
- відокремлення фактів від коментарів
- етичність
- оперативність

Редакційні зміни:

- формування професійних редакцій
- поява редакційних політик і стандартів
- розвиток журналістських розслідувань

💡 Цікавинка: українська журналістика поступово інтегрує європейські стандарти медіапрофесії.

5. Виклики для друкованої преси в умовах цифровізації

З початку 2000-х років друковані медіа функціонують у конкурентному цифровому середовищі.

Основні виклики:

- скорочення накладів
- перехід аудиторії в онлайн
- фінансова нестабільність
- зміна моделей споживання інформації

Адаптаційні стратегії:

- розвиток онлайн-версій видань
- мультимедійна інтеграція
- присутність у соціальних мережах
- впровадження paywall-моделей

📌 Висновок: друкована преса не зникає, а трансформується у гібридні медіаформати.

Таблиця: Ландшафт друкованих медіа незалежної України

Аспект	Характеристика	Роль	Виклики	Питання для дискусії
Перехід 1991	Демонтаж радянської системи	Свобода слова	Економічна нестабільність	Чи готові медіа до ринку?
1990-ті роки	Формування медіаринку	Плюралізм	Відсутність регуляції	Чи потрібне регулювання свободи?
Типологія	Різні формати преси	Інформаційне різноманіття	Перенасичення ринку	Які медіа виживають?
Стандарти	Професіоналізація журналістики	Якість контенту	Порушення стандартів	Чи всі медіа є професійними?
Цифровізація	Перехід у цифрове середовище	Глобалізація інформації	Занепад друку	Чи зникне паперова преса?

Brainstorming

- Чому перехід до свободи слова був складним процесом?
- Які медіа найкраще адаптувалися до ринку?
- Чи є інтернет-ЗМІ продовженням друкованої преси?

- Як змінилася професія журналіста після 1991 року?
- Чи існує сьогодні повна незалежність медіа?

Питання для самоперевірки

1. Які зміни відбулися в медіасистемі після 1991 року?
2. Як формувався ринок друкованих медіа в Україні?
3. Які типи друкованих видань існують сьогодні?
4. Які професійні стандарти запроваджені в журналістиці незалежної України?
5. Як цифровізація вплинула на друковану пресу?

Тема 10. Медіапроекти доби відновлення української незалежності

Мета лекції

Ознайомити студентів із розвитком українських медіапроектів у період становлення та зміцнення незалежної України; розкрити роль медіапроектів у формуванні демократичного інформаційного простору; показати еволюцію журналістики від традиційних друкованих форматів до мультимедійних і кросмедійних ініціатив; сформувати розуміння медіапроекту як сучасної форми організації журналістської діяльності.

Основний зміст лекції

План

1. Поняття медіапроекту та його специфіка
2. Формування нових медіапроектів у 1990–2000-х роках
3. Аналітичні та суспільно-політичні медіапроекти
4. Журналістські розслідування та незалежні ініціативи
5. Кросмедійність і цифрова трансформація медіапроектів

1. Поняття медіапроекту та його специфіка

Медіапроект — це структурована журналістська ініціатива, що має чітку концепцію та орієнтацію на визначений інформаційний результат.

Основні ознаки:

- тематична сфокусованість
- визначена цільова аудиторія
- командна організація роботи
- використання мультимедійних форматів
- обмежений або довготривалий життєвий цикл

Характерні риси:

- концептуальність

- редакційна автономія
- багатоплатформність
- аналітична або розслідувальна спрямованість

 Цікавинка: сучасний медіапроект часто функціонує одночасно як сайт, відеоплатформа, подкаст і соціальні мережі.

UA 2. Формування нових медіапроектів у 1990–2000-х роках

Після 1991 року відбувається становлення нової моделі журналістики.

Основні тенденції:

- поява незалежних редакцій
- розвиток приватних медіа
- конкуренція з державними ЗМІ
- поступова професіоналізація журналістики

 Приклад: «Дзеркало тижня» як один із перших системних аналітичних медіапроектів в Україні.

3. Аналітичні та суспільно-політичні медіапроекти

Формується сегмент якісної аналітичної журналістики.

Основні характеристики:

- глибокий аналіз подій
- експертні матеріали
- довгоформатні тексти
- вплив на формування суспільної думки

Основні тематичні напрями:

- політика
- економіка
- корупція
- міжнародні відносини

 Цікавинка: аналітичні медіапроекти стали альтернативою швидкісній новинній та таблоїдній журналістиці.

4. Журналістські розслідування та незалежні ініціативи

Розслідувальна журналістика стає важливою складовою медіасистеми.

Основні риси:

- незалежне фінансування
- командна робота журналістів
- використання відкритих даних
- суспільна значущість результатів

Основні напрями:

- корупційні схеми
- діяльність державних інституцій
- бізнес і політика
- міжнародні зв'язки

 Висновок: розслідувальні медіапроекти виконують функцію суспільного контролю влади.

5. Кросмедійність і цифрова трансформація медіапроектів

Сучасні медіапроекти функціонують як мультимедійні екосистеми.

Основні ознаки:

- інтеграція тексту, відео та аудіо
- активна присутність у соціальних мережах
- використання інтерактивних форматів
- адаптація до мобільних платформ

Нові формати:

- подкасти
- YouTube-журналістика
- мультимедійні лонгріди
- дата-журналістика

 Висновок: медіапроект у сучасних умовах перетворюється на комплексну інформаційну платформу впливу.

 Таблиця: Медіапроекти незалежної України

Тип медіапроекту	Характеристика	Роль	Виклики	Питання для дискусії
Аналітичні	Глибокий аналіз подій	Формування суспільної думки	Висока собівартість	Чи потрібні довгі тексти сьогодні?
Новинні	Оперативна інформація	Швидке інформування	Інформаційне перевантаження	Що важливіше — швидкість чи точність?
Розслідувальні	Викриття порушень	Контроль влади	Тиск і ризики	Чи безпечна журналістика розслідувань?
Кросмедійні	Багатоплатформність	Максимальне охоплення аудиторії	Складність виробництва	Який формат є найефективнішим?

Brainstorming

- Чому медіапроекти стали базовою формою сучасної журналістики?
- Як цифровізація змінила структуру редакцій?
- Чи може один медіапроект замінити традиційну пресу?
- Яку роль відіграють розслідування у демократії?
- Чи впливають соцмережі на якість журналістики?

Питання для самоперевірки

1. Що таке медіапроект і які його основні характеристики?
2. Які медіапроекти сформувалися в Україні після 1991 року?
3. Яку роль відіграє аналітична журналістика в медіасистемі?
4. Чим відрізняються новинні, аналітичні та розслідувальні медіапроекти?
5. Як цифровізація вплинула на розвиток медіапроектів?

МЕТОДИЧНІ ПРИМІТКИ ДО ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

1. Дидактичне призначення курсу

Курс забезпечує формування у студентів цілісного історико-медіаційного мислення та розуміння еволюції української журналістики як соціального інституту.

У процесі навчання формується:

- історико-логічне бачення розвитку друкованих медіа;
- розуміння взаємозв'язку «медіа — влада — суспільство»;
- уявлення про трансформацію функцій журналістики;
- базові навички медіа-історичного та критичного аналізу.

2. Структурно-логічна організація курсу

Курс побудований за принципом історико-еволюційної моделі:
витоки → становлення → утиски → революційні трансформації →
тоталітарна система → еміграція → незалежність → цифрова доба

Це забезпечує:

- послідовне ускладнення навчального матеріалу;
- міжтематичну логічну інтеграцію;
- розуміння причинно-наслідкових зв'язків історії медіа;
- формування системного бачення розвитку журналістики.

3. Методологічні підходи

У викладанні курсу застосовуються:

- історико-аналітичний підхід;
- цивілізаційний підхід до розвитку медіа;
- проблемно-орієнтоване навчання;
- контекстуальний аналіз медіапроцесів;
- порівняльний метод (епохи, системи, моделі журналістики).

4. Рекомендовані методи навчання

Лекційні методи:

- пояснювально-ілюстративний;
- проблемний виклад матеріалу;
- інтерактивна лекція з елементами дискусії;
- історико-кейсова подача матеріалу.

Активні методи:

- аналіз історичних газет і першоджерел;
- порівняльні таблиці (епохи / системи преси);
- міні-дебати («цензура vs свобода слова»);
- кейс-аналіз медіа подій;
- критичне читання текстів.

5. **Форми організації навчальної діяльності**

- фронтальна лекція з інтерактивними елементами;
- семінарсько-дискусійні заняття;
- робота в малих групах;
- аналіз історичних джерел;
- індивідуальні аналітичні завдання;
- самостійна дослідницька робота.

6. **Засоби навчання**

- історичні тексти та архівні матеріали преси;
- хронологічні таблиці розвитку журналістики;
- презентаційні матеріали;
- візуальні схеми та інфографіка;
- мультимедійні ресурси;
- цифрові архіви газет і журналів.

7. **Очікувані результати навчання**

Після завершення курсу студент повинен:

✓ **знати:**

- ключові етапи розвитку української журналістики;
- особливості медіасистем у різні історичні періоди;
- вплив політичних режимів на пресу;
- основні моделі функціонування друкованих медіа.

✓ **уміти:**

- аналізувати історичні медіапроцеси;
- порівнювати журналістські системи різних епох;
- визначати функції преси у суспільстві;
- інтерпретувати вплив цензури та політики.

✓ **володіти:**

- навичками медіа-історичного аналізу;
- критичним читанням джерел;
- базовими дослідницькими навичками у сфері історії медіа.

8. **Методичний акцент курсу (для викладача)**

Курс не повинен викладатися як набір дат і фактів.

Ключовий підхід:

- журналістика як **динамічна соціальна система**;
- медіа як інструмент **політичної та культурної взаємодії**;
- преса як поле взаємодії **влади, суспільства та ідеологій**;
- історія медіа як процес **боротьби за інформаційний простір**.

9. **Рекомендовані форми оцінювання**

- усне опитування;
- тестування (терміни, хронологія);
- аналіз історичного кейсу;

- робота з джерелами (фрагменти преси);
- міні-есе:
 - «Роль преси у формуванні суспільства»
 - «Медіа і влада в історії України»
 - «Свобода слова: історичний вимір»

10. Узагальнюючий принцип курсу

Курс спрямований на формування розуміння того, що: українська журналістика — це не лише історія медіа, а історія боротьби за інформацію, ідентичність і свободу слова.

6. Методичні рекомендації до практичних занять

Практичні заняття з курсу «Історія друкованих медіа в Україні» спрямовані на формування у студентів дослідницького, аналітичного та професійного мислення, що дозволяє розглядати журналістику як історично змінну систему соціальної комунікації.

У межах практичних занять студент переходить від сприйняття історії медіа як сукупності фактів до її інтерпретації, реконструкції та моделювання. Кожна тема розглядається як окрема медіасистема зі своїми правилами функціонування, жанровою структурою, ідеологічними особливостями та аудиторними стратегіями.

Практичні заняття мають інтерактивний, дослідницький і творчо-аналітичний характер та спрямовані на формування компетентностей сучасного медіадослідника.

Рекомендації для студентів

1. Робота з історико-журналістичними джерелами

- Аналіз друкованих газет, журналів, альманахів і цифрових архівів української преси (XIX–XXI ст.).
- Робота з першоджерелами різних історичних епох.
- Визначення умов створення видання: політичних, соціальних, культурних.

 Студент вчиться аналізувати не лише текст, а й **історичний контекст його виникнення**: цензуру, ідеологію, редакційну політику, аудиторію.

2. Аналітичне моделювання медіасистем

- Створення «паспортів видань» (назва, тип, редакція, функції, аудиторія).

- Порівняння різних типів преси (офіційна, опозиційна, еміграційна, підпільна).
- Виявлення моделей функціонування журналістики в різні історичні періоди.

✚ Формується розуміння журналістики як **системи, а не набору текстів**.

3. Рольові та реконструктивні моделі

- Виконання ролей редактора, журналіста, публіциста, історика медіа.
- Моделювання редакцій різних історичних епох.
- Створення концепцій «історичних номерів» газет або журналів.

✚ Завдання: мислити як журналіст конкретної історичної доби.

4. Створення історично стилізованого журналістського контенту

- Написання текстів у жанрах відповідної епохи (хроніка, публіцистика, стаття, рецензія, інтерв'ю).
- Дотримання мовних і стилістичних особливостей періоду.
- Використання реальних історичних подій та постатей.

✚ Формується навичка **історично коректного журналістського письма**.

5. Візуалізація медіаландшафту

- Побудова карт розвитку української преси (Україна, Європа, діаспора).
- Позначення центрів видавничої діяльності.
- Аналіз географії поширення медіа.

✚ Журналістика розглядається як **просторово-культурне явище**.

6. Порівняльний і критичний аналіз

- Порівняння видань різних періодів (за змістом, ідеологією, жанрами).
- Аналіз впливу цензури та політичних режимів.
- Виявлення закономірностей розвитку медіасистем.

✚ Формується критичне мислення та здатність бачити медіа як **інструмент впливу**.

7. Презентаційна та дослідницька практика

- Захист міні-досліджень і проєктів.
- Аргументація вибору історичних медіаоб'єктів.
- Використання візуальних матеріалів (схеми, макети, архіви).

✚ Студент навчається не лише аналізувати, а й **науково презентувати результати**.

8. Практична модель: «Майстерня історика журналістики»

Практичні заняття організовані як дослідницька майстерня, у межах якої студент виконує кілька ролей:

Історик медіа

- реконструює контекст епохи;
- працює з джерелами;
- визначає умови розвитку преси.

Редактор

- створює концепцію видання;
- формує рубрикацію;
- визначає редакційну політику.

Журналіст

- пише тексти у стилі історичної доби;
- дотримується жанрових і мовних норм.

Аналітик

- порівнює медіа між собою;
- визначає закономірності розвитку журналістики.

 Такий підхід формує професійне мислення дослідника медіа.

9. Виконання, оцінювання та академічна доброчесність

Усі практичні завдання виконуються та подаються у визначені терміни через Google Classroom або іншу платформу курсу.

Робота не зараховується у разі:

- повного або часткового плагіату;
- відсутності посилань на джерела;
- невиконання вимог до самостійності;
- використання матеріалів без належного оформлення.

Усі запозичення (цитати, архівні матеріали, ілюстрації) обов'язково оформлюються з посиланням на джерело.

Використання штучного інтелекту дозволяється лише за умови критичної перевірки результатів та зазначення способу його застосування (редагування, генерація ідей, структуризація тощо).

Оцінювання здійснюється за критеріями:

- аналітичність;
- історична коректність;
- самостійність;
- аргументованість;
- якість виконання.

Практичні заняття спрямовані не на відтворення історії журналістики, а на її **реконструкцію та інтерпретацію як живої системи.**

Студент вчиться не просто знати історію медіа, а мислити як дослідник журналістських епох.

Схема формування оцінки

Контроль знань студентів здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневу модель оцінювання:

- **теоретична підготовка (знання 1.1–1.7) — 40%** від загальної оцінки;
- **практична підготовка (вміння 2.1–2.3; комунікація 3.1–3.2; автономність та відповідальність 4.1–4.2) — 60%** від загальної оцінки.

Оцінювання має комплексний характер і враховує як індивідуальні результати студента, так і його участь у групових формах роботи (обговорення, аналіз джерел, підготовка спільних проєктів, презентації).

Структура дисципліни у 2 семестрі

Дисципліна «Друковані медіа» складається з двох змістових модулів:

- **ЗМ 1** — «Історія друкованих медіа в Україні»
- **ЗМ 2** — «Теорія та практика друкованих медіа»

Максимальна оцінка за семестр — **100 балів**, мінімальна для зарахування — **60 балів**.

Розподіл балів за змістовим модулем 1

ЗМ 1 «Історія друкованих медіа в Україні» — 60 балів

1. Практичні заняття (1–11 теми) — 40 балів

- кожне практичне заняття оцінюється за шкалою **0–4 бали**;
- усього 10 практичних → максимум **40 балів**;
- оцінюється як **індивідуальна, так і групова робота**.

Враховується:

- якість індивідуального внеску;
- активність у групових завданнях;
- аналітичність та робота з джерелами;
- рівень розуміння історичного контексту;
- комунікативна участь у презентаціях.

2. Заліковий проєкт (практичне заняття 12-13) — 10 балів

Форма: груповий медіа-історичний проєкт.

Оцінюється:

- концепція та структура проєкту;
- історична достовірність;
- глибина аналізу;
- якість презентації;
- розподіл ролей у групі та індивідуальний внесок кожного учасника.

Загальні критерії оцінювання практичних занять

Максимальна оцінка за практичне заняття становить **4 бали**. Оцінювання має комплексний характер і враховує як **якість виконання навчального завдання**, так і **форму участі студента (індивідуальну або групову)**, рівень аналітичного мислення, роботу з джерелами, мовне оформлення та активність під час заняття.

Особливий акцент робиться на **реальному внеску кожного студента у виконання завдання** (у випадку групової роботи): дослідницькому, аналітичному, текстовому, візуальному або презентаційному компоненті.

Шкала оцінювання

● **4 бали.** Робота виконана повністю, самостійно або з чітко визначеним і простежуваним індивідуальним внеском у складі групи. Завдання виконано якісно, логічно та творчо, відповідно до всіх вимог. Студент/ка демонструє глибоке розуміння матеріалу, впевнено оперує поняттями, коректно використовує джерела та критично їх аналізує. У груповій роботі чітко простежується відповідальність за окремий блок завдання (дослідження, текст, аналіз, візуалізація, презентація). Активна участь у обговоренні та презентації.

● **3 бали.** Завдання виконано переважно правильно. Допущені незначні неточності або недоліки в структурі чи оформленні. Студент/ка бере участь у роботі (індивідуально або в групі), демонструє розуміння теми, але рівень аналітичного опрацювання є частково поверховим. Індивідуальний внесок у групі присутній, але розкритий не повністю або не достатньо чітко простежується.

● **2 бали.** Робота виконана частково або з помітними змістовими й методологічними помилками. Участь у груповій роботі є епізодичною або мінімальною. Спостерігається поверхове розуміння матеріалу, слабка аналітика, недостатня самостійність у виконанні завдання. Використання джерел або матеріалів є формальним, без критичного опрацювання.

● **1 бал.** Робота виконана формально або не відповідає суті завдання. Індивідуальний внесок мінімальний або відсутній (у груповій роботі — пасивна участь або неучасть). Студент/ка демонструє слабе орієнтування в матеріалі або обмежується відтворенням фрагментів без аналізу.

● **0 балів.** Робота не виконана або виконана з грубими порушеннями вимог. Відсутня участь у практичному занятті (індивідуальному або груповому форматі). Зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, повне запозичення, відсутність самостійної роботи, фальсифікація результатів).

✚ **Примітка.** У випадку групових завдань оцінюється не лише загальний результат роботи групи, а й індивідуальний внесок кожного студента, який має бути чітко простежуваним у структурі виконання (дослідження, аналітика, текст, презентація, візуалізація тощо).

Використання інструментів штучного інтелекту допускається лише як допоміжне і за умови критичного опрацювання результатів. Самостійність мислення та аналізу є ключовим критерієм оцінювання.

Підсумкова формула оцінювання за семестр

ЗМ 1 (50 балів) + ЗМ 2 (50 балів) = 100 балів

- ✓ Максимальний рівень: **100 балів**
- ✓ Мінімальний прохідний рівень: **60 балів**

Принципи оцінювання (важливо)

Оцінювання здійснюється з урахуванням:

- індивідуального внеску студента;
- результатів групової роботи;

- рівня аналітичного мислення;
- якості комунікації в аудиторії;
- здатності до самостійної роботи;
- дотримання принципів академічної доброчесності.

Ключовий підхід

Система оцінювання спрямована не лише на фіксацію знань, а на:

- розвиток дослідницького мислення;
- формування навичок медіааналізу;
- вміння працювати з історичними та сучасними джерелами;
- здатність працювати як індивідуально, так і в команді.

Практичне заняття № 1 **Віртуальний музей журналістики:** **від печерних малюнків** **до перших друкованих медіа**

 Мета заняття: закріпити знання студентів про еволюцію журналістики; сформувані уявлення про витoki масової комунікації на різних материках; розвинути навички роботи з візуальною інформацією; навчити презентувати історичний матеріал у креативній формі.

Форма роботи:

- групова (5–6 студентів у групі)
- інтерактивна презентація / віртуальна екскурсія

Організація групової роботи.

Студенти об'єднуються в три групи.

Кожна група обирає континент:

- Європа
- Америка
- Азія / Африка

Завдання для кожної групи.

Створити презентацію віртуального музею журналістики , що відображає початкові етапи розвитку медіа на обраному континенті — від первісної комунікації до появи перших друкованих видань .

Структура презентації (обов'язкова)

-   **Титульний слайд**

- Назва музею 🏛️
- Континент 🌐
- Назва групи / ПІБ студентів 👥

2 🏛️ «Зали-епохи» (12–15 слайдів)

🏛️ Зал 1 «Первісна візуальна комунікація» (2–3 слайди)

🖼️ Візуальний експонат

- печерні малюнки
- ілюстрації реконструкцій первісного життя
- графічні символи, кам'яні стели, кам'яні «листівки», сцени народних зібрань, усні легенди та перекази, афіші, оратори, глашатаї, папіруси, кодекси, ксилографії, перші друкарські верстати, першодрукарі, перші друковані книги, перші протогазети та газети тощо

📝 Короткий опис (до 3 речень):

- що це за артефакт;
- де і коли виник;
- яку комунікативну функцію виконував;
- чому його можна вважати протожурналістським / пражурналістським явищем.

🏛️ Зал 2 «Символи та написи» (2–3 слайди)

🖼️ Візуальний експонат

- символи, написи, артефакти (за контекстом)

🏛️ Зал 3 «Рукописна традиція» (2–3 слайди)

🖼️ Візуальний експонат

- рукописи, кодекси, хроніки

🏛️ Зал 4 «Переддрукарська доба» (2–3 слайди)

🖼️ Візуальний експонат

- усні легенди, глашатаї, афіші

🏛️ Зал 5 «Першодрукарі та перші друковані медіа» (2–3 слайди)

🖼️ Візуальний експонат

- перші друкарські верстати
- першодрукарі
- перші друковані книги
- перші протогазети та газети

🧠 3. Фінальний зал (2 слайди)

Висновки групи:

- які риси журналістики простежуються ще на ранніх етапах;
- чим розвиток медіа на цьому материку є унікальним.

📄 4. Список використаних джерел

Зверніть увагу!!!

Усі факти, використані в презентації, мають бути правдивими, перевіреними та підтвердженими конкретними джерелами інформації, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

У разі використання інструментів штучного інтелекту необхідно:

- вказати назву конкретної програми (сервісу ШІ);
- зазначити мету її використання (наприклад: створення зображень, формулювання ідей, мовне редагування тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ШІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Орієнтовні підказки для материків

ЄВРОПА: що шукати

Первісна візуальна комунікація

- печерний живопис (печери Ласко, Альтаміра, Шове, Печ-Мерль)
- типові сюжети та символи (бізони, олені, сцени полювання)
- географія пам'яток (Франція, Іспанія)

Символи та написи

- античні написи на камені та металі (грецькі стели, римські інскрипції)
- публічні оголошення (настінні написи Помпеїв)
- закони та офіційні тексти (Закони Дванадцяти таблиць)

Усна публічна комунікація

- публічні виступи (античні оратори на агорі, Римський форум)
- глашатаї (граесо у Стародавньому Римі)

Рукописна традиція

- хроніки та літописи (Англосаксонська хроніка, «Повість минулих літ»)
- монастирські записи (бенедиктинські скрипторії)

Переддрукарська доба

- рукописні новинні листи (італійські avvisi)
- мережі обміну новинами (Венеція, Флоренція)

Перші друковані медіа

- друкарня Йоганна Гутенберга (Майнц)
- перші газети (Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien)

АМЕРИКА: що шукати

Первісні візуальні практики

- петрогліфи (Навахо, Чако-Каньйон, Серра-да-Капівара)
- сцени ритуалів і побуту (полювання, танці, міфологія)

Піктографія та знакові системи

- піктографічні записи оджибвеїв
- кіпу інків як система кодування інформації

Кодекси доколумбових цивілізацій

- кодекси майя (Дрезденський, Мадридський)

- кодекси ацтеків (Мендоса, Борджіа)

Усна традиція

- шамани та старійшини як носії інформації
- ритуальні виступи майя та інків

Колоніальний період

- перша друкарня (Мехіко, 1539)
- катехізиси та офіційні тексти

Перші газети

- Publick Occurrences (Бостон)
- колоніальні новинні бюлетені

АФРИКА: що шукати

Давній наскальний живопис

- Сахара (Тассілі-н'Аджер, Акакус)
- сцени життя (полювання, скотарство, ритуали)

Писемні системи

- єгипетські ієрогліфи (Луксор, Карнак)
- мероїтське письмо, геєз (Ефіопія)

Матеріали фіксації інформації

- папірус (Оксиринх)
- пергамент і сувої

Усна комунікація

- глашатаї Західної Африки
- гріоти як «живі архіви»

Рукописні центри

- Тімбукту, бібліотеки Санкоре
- арабсько-африканські рукописи

Поява друкованих текстів

- місіонерські друкарні ХІХ ст.
- арабомовні газети та релігійні брошури

АЗІЯ: що шукати

Первісна візуальна комунікація

- печери Бхімбетка (Індія), Тамгали (Казахстан), Сулавесі (Індонезія)
- сюжети: полювання, ритуали, тварини

Ранні знакові системи

- ідеограми Яншао
- клинопис Месопотамії
- глиняні таблички, стели

Офіційні написи

- Кодекс Хаммурапі
- ассирійські та вавилонські написи

Рукописна традиція

- Веди, Упанішади
- «Ши цзи» Сима Цяня
- буддійські монастирські скрипторії

Матеріали фіксації

- бамбукові дощечки
- шовк
- винайдення паперу (Китай, Цай Лунь)

Переддрукарська доба

- ксилографія («Алмазна сутра»)
- придворні бюлетені («Дібао»)

Перші друковані медіа

- рухомий шрифт (Бі Шен)
- ранні газети («Цзінбао»)

Рекомендована література:

1. Антофійчук В., Гринівський Т. Історія зарубіжної журналістики : конспект лекцій. Чернівці : Рута, 2008. Ч. 1. 100 с. URL: https://muzyka2014.files.wordpress.com/2014/05/konspekt_z_ist_zar_zh-ki.doc (дата звернення: 18.01.2026).

2. Жиленко І. Історія зарубіжної журналістики (від античності до II пол. XVII ст.): навч. посіб. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 285 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhylenko_Iryna_Rudolfivna/Istoriia_zarubizhnoi_zhurnalistyky_vid_antychnosti_do_II_pol_XVIII_st/ (дата звернення: 18.01.2026).

3. Срібняк І. Історія журналістики (XVII – XX ст.) : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ВПЦ НаУКМА, вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 304 с.

4. Срібняк І. Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII–XX ст.). Київ, 2018. 156 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25608/1/I_Sribnyak_IZh_2018_IFF.pdf (дата звернення: 18.01.2026).

Критерії оцінювання

Практичне заняття максимально оцінюється у **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням якості виконання завдання, участі в груповій роботі, індивідуального внеску кожного студента, а також рівня володіння матеріалом під час презентації. У межах групової роботи має бути чітко простежуваний внесок кожного учасника (відповідальність за окремий блок, текстовий супровід, візуальне оформлення, дослідницьку частину або усний виступ).

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота виконана самостійно та оригінально; повністю дотримано вимог завдання; матеріал подано вчасно та представлено під час заняття. Чітко простежується індивідуальний внесок студента у групову роботу. Студент/ка вільно орієнтується в матеріалі, демонструє розуміння історичного контексту та впевнено відповідає на всі запитання.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно, з незначними неточностями або недоліками оформлення. Студент/ка бере участь у груповій

роботі та презентації, орієнтується в матеріалі та відповідає на більшість запитань. Індивідуальний внесок простежується, але не повністю розкритий.

● **2 бали.** Робота виконана з помилками або частково не відповідає вимогам. Участь студента у груповій роботі є обмеженою або недостатньо активною. Спостерігаються мовні, стилістичні або змістові неточності. Оригінальність роботи знижена через значну частку використання інструментів штучного інтелекту без належного самостійного опрацювання матеріалу.

● **1 бал.** Робота виконана формально або суттєво не відповідає завданню. Індивідуальний внесок студента мінімальний або майже відсутній. Використання штучного інтелекту є непрозорим або не супроводжується самостійною аналітичною роботою.

● **0 балів.** Робота не виконана або виконана з грубими порушеннями вимог. Студент/ка не бере участі у виконанні завдання чи презентації. Зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, повне запозичення, недостовірність даних тощо).

Практичне заняття № 2

«Голоси минулого».

Особистості (журналісти, публіцисти, редактори, видавці) на ниві зарубіжної журналістики

Мета заняття: ознайомити студентів із ключовими постатями зарубіжної журналістики; сформулювати уявлення про роль особистості в розвитку медіа; розвинути навички аналітичного опрацювання джерел;

Форма роботи:

- індивідуальна
- уявне інтерв'ю

Завдання.

Із запропонованого переліку визначних особистостей оберіть одну постать зарубіжного журналіста, публіциста, редактора або видавця, яка стане героєм вашої роботи

На основі достовірних джерел зберіть інформацію про обрану особистість, зокрема:

- життєвий шлях (основні біографічні дані, що вплинули на редакційно-видавничу чи журналістську діяльність);
- журналістську, публіцистичну, редакторську та/або видавничу діяльність;
- співробітництво з періодичними виданнями;

- ідеї та цінності, які публіцист / публіцистка подавали у пресі (з конкретними цитатами).

Уявне інтерв'ю

Уявіть, що вашим редакційним завданням є інтерв'ю з обраною історичною постаттю .

 Загальна тема інтерв'ю: «Особливості журналістської / публіцистичної / редакційно-видавничої праці (обране ім'я)»

 Заголовок формулюєте самостійно.

Етапи виконання завдання:

1 Сформулюйте перелік запитань (10–15), які б ви поставили цій особистості .

2 Запитання мають стосуватися її життєвої та творчої біографії у сфері журналістики .

3 Візьміть на себе роль інтерв'юйованого та на основі зібраної інформації дайте відповіді на всі запитання .

4 У підсумку має бути підготовлений цілісний журналістський матеріал у жанрі інтерв'ю .

5 Наприкінці роботи подайте список використаних джерел , оформлений відповідно до ДСТУ 8302:2015

Презентація роботи

Підготовлене уявне інтерв'ю має бути презентоване на практичному занятті .

 За бажанням його можна продемонструвати у парі:

- роль інтерв'юера — однокласник/однокласниця
- роль інтерв'юйованого — автор/ка підготовленого матеріалу

Орієнтовний перелік особистостей:

Гай Юлій Цезар, Теофраст Рендо, Джон Мільтон, Жан-Поль Марат, Антуан Франсуа Прево, Джеймс Франклін, Бенджамін Франклін, Джозеф Аддісон, Річард Стіль, Даніель Дефо, Джонатан Свіфт, Фрідріх Шиллер, Йоганн Гете, Вольтер (Франсуа-Марі Аруе), Іммануїл Кант, Отто фон Бісмарк, Юліус Шпрінгер, Карл Маркс, Фрідріх Енгельс, Джозеф Пулітцер, Вільям Рендольф Герст, Марк Твен, Вальтер Ліппман, Ярослав Гашек, Егон Ервін Кіш, Ернест Гемінгвей, Джордж Орвелл, Том Вулф, Боб Вудворд, Карл Бернстайн, Гелен Томас, Реймон Арон, Ганна Арендт, Гюнтер Валльраф.

Вимоги до написання інтерв'ю:

- Обсяг: 1,5–2 сторінки (до 4000 знаків)
- Структура:
 - назва (заголовок)
 - вступ (лід із контекстом)

– 10–15 запитань і відповідей 🗣️

– завершення (узагальнення або ключова цитата) ⬅️ END

- Стилiстична вiдповiднiсть мовленню та мисленню героя 🧠
- Вiдповiднiсть iсторичним умовам i реалiям життя особистостi 🏠
- Достовiрнiсть фактiв i цитат 📖
- За бажанням — тематичнi iлюстрацiї з коректним посиланням на джерело

⚠️ **Додатковi вимоги до iнтерв'ю:**

- Iнтерв'ю має вiдображати реалiї часу, в якому жила обрана особистiсть
- Не дозволяється переносити персонажа у ХХІ столiття або сучаснi реалiї
- Вiдповiдi мають бути iсторично обґрунтованими 🌟
- Необхiдно продемонструвати розумiння суспiльного, полiтичного та культурного контексту епохи 🌍

**Особистостi (журналісти, публіцисти, редактори, видавцi)
на нивi зарубiжної журналістики.
(Iнформаційна довідка)**

№	Особистiсть	Внесок
🏛️ Античнiсть i протожурналістика (до XV ст.)		
1	Гай Юлій Цезар	Заснував « <i>Acta Diurna</i> » («Щоденнi подiї» \ «Щоденнi акти») — першу форму публiчної газети. Написав « <i>Commentarii de Bello Gallico</i> » («Записки про Галльську вiйну») - репортажi про свої вiйськовi кампанiї (одним iз перших зразкiв вiйськової журналістики).
📰 Раннiй модерн (XV–XVIII ст.)		
2	Теофраст Ренодо	Заснував « <i>La Gazette</i> » («Газета» \ «Вiсник») у Францiї — першу офiцiйну газету, що стала iнструментом державної комунiкацiї. Вважається батьком французької журналістики. Вiдкрив «адресне бюро» (бюро оголошень) — прототип редакцiї та рекламного агентства.
3	Джон Мiльтон	Англiйський поет i публiцист, автор публiцистичних памфлетiв, а зокрема - трактату « <i>Aeropagitica</i> » («Аеропагітика») — одного з перших манифестiв свободи друку.
4	Жан-Поль Марат	Революцiйний журналіст, видавець та засновник газети « <i>L'Ami du peuple</i> » («Друг народу»), активно впливав на хiд Французької революцiї. Написав ряд гострозначущих соціальних памфлетiв, а зокрема - « <i>Les Chaînes de l'esclavage</i> » («Ланцюги рабства»), де критикував абсолютизм i закликав до збройного повстання.
5	Антуан Франсуа Прево	Французький письменник i редактор, який поєднував белетристику з публiцистикою. Видавець журналу « <i>Pour et Contre</i> » («За i проти»). Автор багатотомного роману-мемуару

		«Записки та пригоди вельможі, котрий відійшов від світу» (« <i>Mémoires et aventures d'un homme de qualité qui s'est retiré du monde</i> ») та роману «Історія кавалера де Гріє і Манон Леско» (« <i>Histoire du Chevalier des Grieux et de Manon Lescaut</i> »), які містили глибокі соціальні коментарі, критику релігійного фанатизму, апологію розуму.
6	Джеймс Франклін	Видавав « <i>New England Courant</i> » («Вісник Нової Англії») — першу незалежну американську газету. Був першим американським видавцем, який ризикував свободою заради правди.
7	Бенджамін Франклін	Один із батьків-засновників США, легендарний журналіст, видавець, публіцист і реформатор медіа. Видавав « <i>Pennsylvania Gazette</i> » («Пенсінвальська газета») — найвпливовіше видання колоніальної Америки, щорічний альманах « <i>Poor Richard's Almanack</i> » («Альманах Бідного Річарда»). Формував журналістську етику.
8	Джозеф Аддісон та Річард Стіль	Піонери літературної журналістики. Засновники журналів « <i>The Spectator</i> » («Спостерігач») і « <i>The Tatler</i> » («Базика») та ін. журналів, які поєднували есеїстику, сатиру і новини — рання форма громадянської журналістики.
9	Даніель Дефо	Його діяльність заклала основи модерної журналістики — аналітичної, оперативної, політично активної. Автор роману « <i>Robinson Crusoe</i> » («Робінзон Крузо»). Видавав « <i>The Review</i> » («Огляд») — один із перших серійних журналів, де аналізував події з критичної точки зору. Майстер памфлету.
10	Джонатан Свіфт	Писав політичні памфлети, що мали вплив на громадську думку: « <i>A Modest Proposal</i> » («Скромна пропозиція»), « <i>The Drapier's Letters</i> » («Листи Дран'єра»). Редактор « <i>The Examiner</i> » («Оглядач»).
11	Фрідріх Шиллер і Йоганн Гете	Хоча більше відомі як поети і філософи, їхні есеї, листи та участь у літературних журналах (зокрема « <i>Die Horen</i> » («Години»), « <i>Musenalmach</i> » («Альманах Муз») мали вплив на культурну журналістику і громадську думку. Формували інтелектуальні еліти.
12	Вольтер (Франсуа-Марі Аруе)	Французький філософ і публіцист. Його листи та есеї стали зразком політичної журналістики. Журналістська діяльність Вольтера — це просвітницька публіцистика, що поєднувала факт, думку, іронію та політичну позицію.
13	Іммануїл Кант	Хоча не журналіст, його публікації в періодиці про мораль і суспільство мали вплив на публіцистичну традицію.

 XIX–XX ст.: професіоналізація журналістики

14	Отто фон Бісмарк	Більше відомий як політик, активно використовував пресу як інструмент впливу, писав статті та маніфести.
15	Юліус Шпрінгер	Засновник видавництва « <i>Springer</i> », що стало одним із найвпливовіших у науковій журналістиці.
16	Карл Маркс і Фрідріх Енгельс	Публіцистика в « <i>Rheinische Zeitung</i> », « <i>New York Tribune</i> », заснування « <i>Neue Rheinische Zeitung</i> ».
17	Джозеф Пулітцер	«Батько» американської преси, стояв біля витоків «жовтої преси», медіамагнат. Відстоював ідеї якісної журналістики. Його іменем названа у США поважна премія в галузі журналістики.
18	Вільям Рендольф Херст	Медіамагнат, конкурент Дж. Пулітцера, творець сенсаційної преси.
19	Марк Твен	Сатирик і репортер, який працював у газетах і використовував журналістику як засіб соціальної критики. Його стиль вплинув на розвиток літературної журналістики.
20	Вальтер Ліппман	Американський журналіст і філософ, автор терміну «стереотип» у медіа, засновник теорії громадської думки.
21	Ярослав Гашек	Чеський письменник і журналіст, автор сатиричних статей, фейлетонів і репортажів, зокрема воєнної тематики.
22	Егон Ервін Кіш	«Божевільний репортер», майстер репортажу (репортажної журналістики), писав про соціальні проблеми з глибоким зануренням.
23	Ернест Гемінгвей	Працював журналістом, кореспондентом, писав репортажі з Іспанії, Італії, Франції, Куби. Його стиль «телеграфного» письма вплинув на журналістику XX ст.
24	Джордж Орвелл	Не лише автор « <i>1984</i> », а й блискучий репортер, зокрема про війну в Іспанії та соціальні проблеми в Англії (соціальна критика).
25	Том Вулф	Один із засновників «нової журналістики» — поєднання художнього стилю і фактажу
26	Боб Вудворд і Карл Бернстайн	Розкриття Ватергейту — журналістика розслідувань
27	Гелен Томас	Перша жінка-кореспондент у Білому домі, символ незалежної журналістики.
28	Реймон Арон	Французький філософ і політичний оглядач, його аналітика в « <i>Le Figaro</i> » формувала політичну думку Франції.
29	Ганна Арендт	Більше відома як філософ, її репортажі про суд над Ейхманом у « <i>The New Yorker</i> » стали класикою журналістської есеїстики.
30	Гюнтер Валльраф	Німецький журналіст-розслідувач, відомий своїми експериментами під прикриттям.

Орієнтовний перелік універсальних запитань для уявного інтерв'ю з видатними журналістами, публіцистами, редакторами

Про життєвий шлях

- Яким було ваше дитинство і чи вплинуло воно на ваше бажання писати?
- Хто або що надихнуло вас обрати шлях публіциста / журналіста?
- Чи мали ви наставників або приклади для наслідування?
- Яку освіту ви здобули і як вона допомогла вам у професії?
- Чи були у вашому житті переломні моменти, що змінили ваше бачення світу?

Про мотивацію та творчий шлях

- Як ви починали свою кар'єру — з чого був ваш перший текст?
- Що спонукало вас обрати публіцистику / журналістику?
- Які теми вас хвилювали найбільше на початку творчого шляху? / Як ви обирали теми для своїх публікацій?
- Чи пам'ятаєте свою першу статтю / виступ / публікацію?
- Як змінювався ваш стиль письма з роками?
- Чи були періоди творчої кризи? Як ви їх долали?

Про професійне становлення

- Як ви потрапили у сферу журналістики?
- Які професійні виклики вам довелося подолати?
- Чи доводилося вам боротися за право висловлювати свою думку?
- Як ви ставитеся до етики в журналістиці?
- Які принципи ви вважаєте найважливішими у своїй роботі?

Про ідеї та переконання

- Які ідеї ви прагнули донести до суспільства?
- Чи вірите ви, що слово здатне змінити хід історії?
- Як ви ставитеся до цензури та свободи слова?

Про роботу з текстом у медіа

- Як ви працювали над своїми текстами? Чи мали редакторів?
- Які джерела інформації ви використовували?
- Чи вважали себе більше письменником, журналістом чи громадським діячем?

Про виклики та небезпеки

- Чи стикалися ви з переслідуванням або критикою через свої публікації?
- Який момент у вашій кар'єрі був найризикованішим?
- Як ви реагували на несправедливість або брехню в медіа?

Про самореалізацію

- Що для вас означає бути журналістом / публіцистом?
- Який свій текст або справу вважаєте найважливішою?
- Як ви оцінюєте свій вплив на суспільство?
- Чи змінилася ваша мотивація з часом?
- Яку пораду ви дали б молодим журналістам?

Про вплив і значення для майбутнього

- Як ви оцінюєте вплив вашої роботи на суспільство?
- Чи відчували ви, що вас розуміють сучасники?
- Що б ви хотіли побажати журналістам майбутнього?

Тематичні запитання (за контекстом)

Для революціонерів:

- Яку роль журналістика відіграє у боротьбі за свободу?
- Чи можна бути об'єктивним у часи революції?

Для філософів-публіцистів:

- Як філософія впливає на стиль вашої публіцистики?
- Чи має журналіст бути мислителем?

Для видавців:

- Як ви обирали, що публікувати?

- Чи важливі комерційні інтереси у журналістиці?

Рекомендована література:

1. Антофійчук В., Гринівський Т. Історія зарубіжної журналістики : конспект лекцій. Чернівці : Рута, 2008. Ч. 1. 100 с. https://muzyka2014.files.wordpress.com/2014/05/konspekt_z_ist_zar_zh-ki.doc (дата звернення: 18.01.2026).
2. Жиленко І. Історія зарубіжної журналістики (від античності до II пол. XVII ст.): навч. посіб. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 285 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhylenko_Iryna_Rudolfivna/Istoriia_zarubizhnoi_zhurnalistyky_vid_antychnosti_do_II_pol_XVIII_st/ (дата звернення: 18.01.2026).
3. Журналістський фах: газетно-журнальне виробництво навч. посіб. Київ, 2012. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Avtorskyi_kolektyv/Zhurnalistskyi_fakh_hazetno-zhurnalne_vyrobnytstvo.pdf? (дата звернення: 18.01.2026).
4. Назаренко Г. Інформаційні жанри журналістики: навч. посіб. Київ : НАУ, 2010. Ч. 1. 124 с.
5. Срібняк І. Історія журналістики (XVII – XX ст.) : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ВПЦ НаУКМА, вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 304 с.
6. Срібняк І. Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII–XX ст.). Київ, 2018. 15 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25608/1/I_Sribnyak_IZh_2018_IFF.pdf (дата звернення: 18.01.2026).

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням повноти виконання завдання, відповідності жанру інтерв'ю, якості роботи з джерелами, мовного оформлення та рівня володіння матеріалом.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота виконана самостійно та оригінально; всі етапи практичного завдання виконано повністю; уявне інтерв'ю відповідає вимогам жанру (структура, логіка, стиль); питання та відповіді ґрунтуються на достовірних фактах і коректно відображають життєвий і творчий шлях обраної особистості; список використаних джерел оформлено відповідно до ДСТУ 8302:2015; робота подана вчасно; студент/ка вільно орієнтується в матеріалі та аргументовано відповідає на поставлені питання.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно, проте містить окремі зауваження щодо структури, стилю або повноти відповідей; жанр інтерв'ю збережено; мовних та/або правописних помилок немає; студент/ка орієнтується в матеріалі та відповідає на переважну більшість поставлених питань; джерела подано, але можливі незначні недоліки в оформленні.

 2 бали. Робота виконана з помітними зауваженнями; наявні мовні та/або правописні помилки; жанрові вимоги дотримано частково; відповіді

недостатньо аргументовані або поверхові; список джерел оформлено з помилками або подано не повністю.

● **1 бал.** Робота виконана майже неправильно; жанр інтерв'ю порушено; зміст слабо пов'язаний із темою; фактичні помилки або відсутність належного аналізу діяльності обраної особистості; джерела використано формально.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно; порушено вимоги до обсягу та структури; відсутні посилання на джерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання неперевірених або заборонених джерел).

Практичне заняття № 3

Від перших часописів до альманахів.

Дилема першості

🎯 **Мета заняття:** закріпити знання студентів про перші періодичні видання на території України та альманахову журналістику першої половини XIX століття; сформувати вміння працювати з історико-журналістським матеріалом у команді; навчити аналізувати видання в історичному контексті; розвивати навички презентації, аргументації та критичного мислення.

👥 **Форма роботи:**

- групова (5–6 осіб) 🤝
- презентація (15–18 слайдів) 💻

🧩 **Організація групової роботи**

Студенти об'єднуються у дві групи 👥

Кожна група досліджує та презентує окремий сегмент ранньої української журналістики 📰

🔍 **Наскрізні питання заняття (обов'язкові для обох груп)**

- 1 Яку модель української преси формувало кожне з аналізованих видань і чому саме така модель була можливою в умовах початку XIX століття?
- 2 Які діячі очолювали пресову та альманахову журналістику першої половини XIX століття?
- 3 Які історичні, культурно-освітні та духовно-політичні обставини впливали на формування журналістики на території України й української журналістики загалом?

 Які періодичні видання, редактори, видавці та публіцисти початку ХІХ століття є, на вашу думку, найважливішими і чому? Побудуйте їхній умовний рейтинг

ГРУПА 1

Перші газети і журнали на території України

Об'єкти аналізу:

Gazette de Leopol; періодичні видання французькою, німецькою та польською мовами у Львові; «Харьковский еженедельник» (1812); «Харьковский Демокрит» (1816); «Украинский вестник» (1816–1819); «Украинский домовод» (1817); «Харьковские известия» (1817–1823); «Украинский журнал» (1824–1825); газета французькою та російською мовами Journal d'Odessa = Одесский Вестник (Одеса, 1827–1894); «Киевские объявления» (Київ, 1835–1838; 1850–1858); «Зоря Галицька» (1848).

ГРУПА 2

Українська альманахова журналістика 30–40-х років ХІХ століття

Об'єкти аналізу:

«Украинский альманах» (Харків, 1831); «Утренняя звезда» (Харків, 1833); «Ластівка» (Петербург, 1841); «Сніп» (Харків, 1841); «Молодик» (Харків, Петербург, 1843–1844); «Киевлянин» (Київ, Москва, 1840, 1841, 1850); «Южный русский сборник» (Харків, 1848); «Русалка Дністровая» (Будим, 1837).

Завдання для кожної з груп

Створити презентацію, яка демонструє еволюцію форм української журналістики та редакційні стратегії перших часописів і альманахів

СТРУКТУРА ПРЕЗЕНТАЦІЇ (обов'язкова)

Титульний слайд

- назва презентації
- назва групи
- ПІБ студентів

«Паспорт видання» (6–8 слайдів)

Для кожного видання:

- назва видання
- місце та роки виходу
- тип видання (газета / журнал / альманах)
- видавець, редактор або упорядник
- основні рубрики або тематичні напрями
- провідні автори
- жанрова палітра:
 - які жанри переважають
 - чому саме вони стали домінуючими

– яку читацьку аудиторію формувало видання

? Аналітичне підсумкове питання (обов'язковий слайд):

Чому це видання не могло бути іншим за формою, мовою й жанрами в умовах свого часу? 🧠

3 🏠 «Редакційна політика» (1–2 слайди)

Проаналізуйте редакторську діяльність однієї постаті 👤 (відповідно до обраних видань): Карл Нельдеген; Йосип Ланг; Володимир Маслович; Іван Срезневський; Євграф Філомафітський; Розумник Гонорський; Григорій Квітка-Основ'яненко; Федір (Франц) Пільгер; Андрій Вербицький; Олександр Склабовський; Антоній Павенцький; Ізмаїл Срезневський; Іван Росковшенко; Іван Петров; Євген Гребінка; Олександр Корсун; Іван Бецький; Михайло Максимович; Амвросій Метлинський; Маркіян Шашкевич; Іван Вагилевич; Яків Головацький.

📌 У презентації висвітліть:

- освітні, наукові, духовні, художні пріоритети редактора 📖
- вплив особистості редактора на зміст і спрямування видання 🕒

4 🌐 «Історичний контекст» (2 слайди)

📝 Коротка письмова відповідь (5–7 речень):

- суспільно-політичні та культурні умови появи видань
- причини їх виникнення у Львові, Харкові, Будимі, Петербурзі, Одесі та Києві
- обмеження (цензура, мовна політика, тематичні рамки)
- історичне значення для розвитку української журналістики та культури

5 📄 Список використаних джерел (1–2 слайди)

⚠️ Зверніть увагу!!!

Усі факти мають бути:

- ✓ правдивими
- ✓ перевіреними
- ✓ підтвердженими джерелами

🤖 У разі використання ШІ:

- вказати назву сервісу
- зазначити мету використання (зображення / ідеї / редагування тощо)

📊 Відсоток оригінальності визначається з урахуванням цього правила

📖 Рекомендована література:

1. Зоря Галицька. 1848. URL:
https://chtyvo.org.ua/authors/Zoria_Halytska/1848_Chyslo_01/ (с числа за 1849 р.).

2. Києвлянин. 1840. кн. 1. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Maksymovych_Mykhaiko/Kyevlianyyn_Knyha_1_Na_1840_hod_ros/ (є також дві інші книги).
3. Молодик на 1843 год. Ч. 1. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/080e1b8b-6111-4a61-b767-695dea2af5bd> (є інші роки та частини).
4. Русалка Дністровая. 1837. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/23156/file.pdf>
5. Украинский вестник на 1816 год. Кн. 2-4, 7. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/d64afa9a-7d8f-44c2-ba9a-83eb8f6f4fe7> (є інші роки та книги).
6. Украинский домовод. 1816. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/e12482b3-5d52-4851-8cd5-f82c0eb0f4c5>
7. Украинский домовод. 1817. Кн. 2. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/fb2dc949-b8e0-4020-8052-97f2905b8c66>
8. Украинский журнал, 1824–1825. URL: <https://archive.org/details/ukrmag/1824.1/>
9. Харьковские известия. 1818. № 1. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/8f9251e1-6d3d-44d2-952d-84e1424b32ad> (є інші номери)
10. Харьковский Демокрит. 1816. № 1–6. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kharkovskii_Demokryt/1816_NN_1-6/; <https://escriptorium.karazin.ua/items/6ced5923-9895-4e44-9be2-54596e64545c>
11. Утренняя звезда. 1833. Кн. 1. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/685f64e8-50d3-4616-bf6c-ae00483e2033/content?trackerId=f9b9ffed08f7e246>
12. Утренняя звезда. 1833. Кн. 2. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/39e199c2-24ae-4bc9-919e-e3dac71e18f7>
13. Южный русский сборник. 1848. URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/e05fdd14-3bce-41a0-b961-5a3c6e32dfd6>

Додаткова література:

1. Животко А. Історія української преси. К.: Наша культура і наука, 1999. 368 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhyvotko/Istoria_ukrainskoi_presy/
2. Кость С. Історія української журналістики (західноукраїнська преса першої половини ХХ ст.: ідейно-концептуальні засади, періодизація. Львів : Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2008. 272 с. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Istoriia-ukrainskoi-zhurnalistyky-knyha1.pdf>
3. Михайлин І. Історія української журналістики ХІХ століття : підруч. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. Т. 1 : Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики. 2003. 720 с.
4. Вікіпедія, інші електронні довідкові джерела.

✦ Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — 4 бали.

Оцінювання здійснюється з урахуванням повноти виконання завдання, відповідності жанру інтерв'ю, якості роботи з джерелами, мовного оформлення та рівня володіння матеріалом.

Шкала оцінювання

● **4 бали.** Робота виконана самостійно та оригінально; всі етапи практичного завдання виконано повністю; уявне інтерв'ю відповідає вимогам жанру (структура, логіка, стиль); питання та відповіді ґрунтуються на достовірних фактах і коректно відображають життєвий і творчий шлях обраної особистості; список використаних джерел оформлено відповідно до ДСТУ 8302:2015; робота подана вчасно; студент/ка вільно орієнтується в матеріалі та аргументовано відповідає на поставлені питання.

● **3 бали.** Робота виконана загалом правильно, проте містить окремі зауваження щодо структури, стилю або повноти відповідей; жанр інтерв'ю збережено; мовних та/або правописних помилок немає; студент/ка орієнтується в матеріалі та відповідає на переважну більшість поставлених питань; джерела подано, але можливі незначні недоліки в оформленні.

● **2 бали.** Робота виконана з помітними зауваженнями; наявні мовні та/або правописні помилки; жанрові вимоги дотримано частково; відповіді недостатньо аргументовані або поверхові; список джерел оформлено з помилками або подано не повністю.

● **1 бал.** Робота виконана майже неправильно; жанр інтерв'ю порушено; зміст слабо пов'язаний із темою; фактичні помилки або відсутність належного аналізу діяльності обраної особистості; джерела використано формально.

● **0 балів**

Роботу не виконано або виконано неправильно; порушено вимоги до обсягу та структури; відсутні посилання на джерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання неперевіраних або заборонених джерел).

Практичне заняття № 4

**Під «пильним оком» і цензурою, але з ідеєю:
журнали «Основа» і «Киевская старина»**

Мета заняття: закріпити знання студентів про провідні українські журнали другої половини XIX століття; сформувати вміння порівнювати періодичні видання в історичному, ідейному та жанровому вимірах; поглибити розуміння цензурної політики Російської імперії та її впливу на журналістику; розвивати навички аналітичного мислення, аргументації та презентації.

Форма роботи:

- індивідуальна
- аналітична робота з таблицею

Організація індивідуальної роботи

Кожен студент самостійно аналізує обидва часописи , заповнює порівняльну таблицю та письмово виконує завдання

Наскрізне питання заняття (обов'язкове):

Як різні історичні обставини й цензурні обмеження сформували дві різні моделі українського журналу в межах однієї імперії?

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ: «Основа» – «Киевская старина»

1 **Роки виходу**

- коли журнал почав і закінчив існування; історичний період і обставини «Основа» «Киевская старина»

2 **Місце видання**

- місто/регіон, культурний і політичний контекст «Основа» «Киевская старина»

3 **Засновники та ініціатори**

- хто створив журнал, їхні ідейні пріоритети «Основа» «Киевская старина»

4 **Головний редактор**

- керівник журналу, стиль, вплив на зміст «Основа» «Киевская старина»

5 **Редакційне ядро**

- творча команда, що формувала журнал «Основа» «Киевская старина»

6 **Програмна мета**

- «Основа» «Киевская старина»

7 **Тип журналу**

- науковий / літературний / публіцистичний «Основа» «Киевская старина»

8 **Домінантні жанри**

- есе, оповідання, критика, історичні нариси «Основа» «Киевская старина»

9 **Художня література**

- роль художніх творів у журналі «Основа» «Киевская старина»

10 **Публіцистика**

- суспільно-політична тематика, полеміка, актуальність «Основа» «Киевская старина»

1 1 **Наукові матеріали**

- історичні, етнографічні, мовознавчі дослідження

«Основа» «Киевская старина»

1 2 **Мовна політика**

- якою мовою друкували матеріали

«Основа» «Киевская старина»

1 3 **Авторський склад / відомі автори**

- письменники, вчені, поети, їхній вплив

«Основа» «Киевская старина»

1 4 **Взаємодія з читачем**

- листи, відгуки, передплата

«Основа» «Киевская старина»

1 5 **Участь Т. Шевченка**

- публікації, поезія, листування

«Основа» «Киевская старина»

1 6 **Причини припинення / трансформації**

- політичний тиск, фінанси, зміна редакції

«Основа» «Киевская старина»

1 7 **Історичне значення**

- внесок у журналістику, літературу, науку, національну свідомість

«Основа» «Киевская старина»

Рекомендації до виконання:

- аналізуйте видання в історичному та культурному контексті
- враховуйте політичні обмеження та роль цензури
- використовуйте аргументи й конкретні приклади
- залучайте наукові та електронні джерела, архівні матеріали
- **УВАГА** пам'ятайте про роль журналів у формуванні національної свідомості

Зверніть увагу!!!

Усі факти мають бути:

- ✓ правдивими
- ✓ перевіреними
- ✓ підтвердженими джерелами

У разі використання ШІ:

- вказати назву сервісу
- зазначити мету використання

 Відсоток оригінальності визначається з урахуванням цього

Рекомендовані джерела:

1. Журнал «Основа» (1861–1862). URL: <https://escriptorium.karazin.ua/collections/6b84eda8-8e97-4e78-ab88-170605890566/search?spc.page=2>
2. Журнал «Киевская старина». URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Kyivska_starovyna/; https://archive.org/details/Kievskaya_Staryna_1882-1906/Kievskaya_Staryna_1884.pdf.

Додаткові джерела:

1. Животко А. Історія української преси. К.: Наша культура і наука, 1999. 368 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Zhyvotko/Istoria_ukrainskoi_presy/
2. Михайлин І. Історія української журналістики XIX століття : підруч. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. Т. 1 : Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики. 2003. 720 с.

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням: • повноти та самостійності виконання індивідуальної роботи (порівняльна таблиця, аналітичні завдання, рольова гра); • якості аналітичної роботи з матеріалами «Основи» та «Киевской старины»; • коректності добору публіцистичних, художніх і наукових текстів відповідно до історичного контексту; • аргументованості висновків, логіки та послідовності аналізу; • правильності роботи з джерелами та оформлення цитувань; • мовного оформлення письмових завдань; • креативності підходу до завдань та вміння застосовувати історичні знання на практиці.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота виконана повністю, самостійно та творчо; усі етапи практичного заняття завершені послідовно. Порівняльна таблиця заповнена детально та аргументовано, з урахуванням історичного, ідейного та жанрового контексту. Аналітичні завдання виконані глибоко; добір текстів історично репрезентативний та актуальний. Висновки узагальнені, логічні та концептуально цілісні. Джерела оформлено коректно, цитування точне. Студент вільно орієнтується в матеріалі, демонструє розуміння ролі «Основи» та «Киевской старины», впевнено й аргументовано відповідає на запитання.

 3 бали. Робота загалом правильна та презентована, але є окремі недоліки щодо глибини аналізу або аргументованості вибору матеріалів. Таблиця заповнена майже повністю; окремі поля мають поверхневі відповіді. Висновки частково узагальнені, деякі аргументи подані стисло. Джерела подано, можливі незначні неточності. Студент орієнтується в матеріалі та відповідає на більшість запитань, але аргументація не завжди достатньо розгорнута.

 2 бали. Робота виконана з помітними недоліками; самостійний і аналітичний характер слабо виражений. Таблиця заповнена фрагментарно, аналіз матеріалів поверхневий. Добір текстів частково відповідає темі; аргументація слабка. Висновки неповні або слабо узагальнені. Можливі мовні, стилістичні чи структурні помилки; список джерел оформлено не повністю. Студент демонструє обмежене володіння матеріалом під час презентації.

● **1 бал.** Робота виконана частково або поверхово; зміст слабо відповідає темі. Аналіз матеріалів відсутній або зведений до переказу. Історичний, ідейний та редакційний контекст практично не враховано. Рубрикація та структура завдань не обґрунтовані. Цитування некоректне; висновки відсутні або не пов'язані з метою. Студент не орієнтується в матеріалі та не може аргументовано відповісти на запитання.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно; відсутня аналітична складова; матеріали не відповідають темі або історичному періоду. Некоректне оформлення джерел; зафіксовано порушення академічної доброчесності (плагіат, некоректне запозичення, використання неперевіраних джерел). Студент не бере участі у презентації.

Практичне заняття № 5

Медіаландшафт української журналістики кінця XIX – початку XX століття

🎯 **Мета заняття:** сформувати у здобувачів освіти цілісне уявлення про географію, типологію та ідейно-змістові особливості української преси кінця XIX – початку XX століття; розкрити роль видавничих осередків в Україні та українській діаспорі у становленні національної журналістики.

Форма роботи

- 👥 групова (вся академічна група працює над спільною презентацією);
- 🔍 з елементами дослідницької та проєктної діяльності;
- 📊 презентація (20–25 слайдів).

📌 **Основне завдання заняття:** створити візуалізовану карту світу з позначенням центрів видання української преси кінця XIX – початку XX століття та представити характеристики відповідних видавничих осередків.

I етап. Історичний контекст (2–3 слайди)

Коротко окреслити:

- 🏛 Суспільно-політичні умови розвитку української журналістики наприкінці XIX – на початку XX століття;
- 📰 Особливості функціонування преси:
 - 📌 у підросійській Україні (цензура, мовні обмеження, адміністративний тиск);

- в Австро-Угорщині (відносна лібералізація, партійна преса, культурно-національний рух);
- в еміграції (США, Канада, Бразилія, Західна Європа);
- **UA** Роль журналістики у формуванні модерної української нації.

II етап. Створення карти

«Географія українського слова»

(1–3 слайди + інтерактивний продукт)

Студенти створюють інтерактивну або фізичну карту з позначенням центрів видання української преси.

 Можливі інструменти:

- Google My Maps
- Genially
- Canva
- контурна карта (у разі офлайн-формату)

• **Обов'язкові локації для нанесення**

UA Українські землі (імперські центри)

- Київ — «Рада»
- Львів — «Діло», «Народ», «Перший вінок»
- Чернівці — «Буковина»
- Катеринослав — «Дніпрові хвилі»
- Харків — «Сніп»
- Полтава — «Рідний край»
- Лубни — «Хлібороб»

EU Європейські та імперські центри

- Санкт-Петербург — «Вільна Україна»
- Москва — «Украинская жизнь»
- Женева — «Громада»

 Заокеанська діаспора

- Вінніпег — «Канадійський фермер»
- Прудентополіс — «Праця»
- Джерсі Сіті — «Свобода» (1893)
- Сан-Франциско — «Свобода» (1873, Агапіус Гончаренко)

III етап. Візуалізація медіаландшафту

(орієнтовно 15–16 слайдів)

Кожен студент готує характеристику одного видання.

✦ **Обов'язкова структура аналізу («Паспорт видання»):**

1. Місто та країна видання
2. Назва
3. Роки виходу

4. Тип (газета / журнал / альманах) та періодичність
5. Історія заснування
6. Засновники, видавці, редактори
7. Тематична структура (рубрикація)
8. Ідейна спрямованість
9. Роль у формуванні української національної свідомості
10. Постаті провідних авторів

 Обов'язкове аналітичне питання (окремий слайд):

Чому саме в цьому місті та в цих політичних умовах стало можливим існування цього видання?

 IV етап. Узагальнювальні висновки

(2–3 слайди)

 Обговорення здійснюється на основі поданих проблемних питань.

 Орієнтовні питання для дискусії

1. Як географічна розпорошеність української преси впливала на формування національного інформаційного простору?
2. Чи була українська преса цього періоду насамперед інструментом національного руху?
3. У чому полягали відмінності між умовами функціонування преси в підросійській Україні, Австро-Угорщині та еміграції?
4. Чи обмежувала партійна або громадська залежність журналістську автономію?
5. Чи можна говорити про єдиний український медіаландшафт цього часу?
6. Яку роль відігравали особистості редакторів?
7. Чи мала діаспорна преса більше свободи?
8. На яку аудиторію була зорієнтована преса?
9. Чи можна вважати альманахи складовою журналістики?
10. Як цензура впливала на жанри й мовні стратегії?
11. Чи виконувала преса функцію альтернативного освітнього інституту?
12. Які паралелі можливі із сучасним станом українських медіа?
13. Чи були причини закриття видань лише зовнішніми?
14. Які принципи цієї журналістики залишаються актуальними?
15. Наскільки коректно застосовувати сучасні медіатеоретичні поняття до аналізу преси цього періоду?

 V етап. Список використаних джерел

(1–2 слайди)

Зверніть увагу!!!

Усі факти, використані в презентації, мають бути правдивими, перевіреними та підтвердженими конкретними джерелами інформації, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

У разі використання інструментів штучного інтелекту необхідно:

- вказати назву конкретної програми (сервісу ШІ);
- зазначити мету її використання (наприклад: створення зображень, формулювання ідей, мовне редагування тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ШІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Рекомендовані джерела:

1. Буковина (Чернівці, 1885–1918). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001085> (дата звернення: 25.01.2026).
2. Вільна Україна (Санкт-Петербург, 1906). URL: <https://diasporiana.org.ua/periodika/vilna-ukrayina-1906-ch-1-2/> (дата звернення: 25.01.2026).
3. Громада (Женева, 1878–1882). URL: <https://diasporiana.org.ua/periodika/gromada-1882-ch-5/> (дата звернення: 25.01.2026).
4. Діло (Львів, 1880–1939). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000954> (дата звернення: 25.01.2026).
5. Дніпрові хвилі (Катеринослав, 1910–1913). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Dniprovi_khvyli/ (дата звернення: 25.01.2026).
6. Канадійський фармер (Вінніпег, 1903–1981)
7. Народ (Львів, Коломия, 1890–1895). URL: <https://chtyvo.org.ua/authors/Narod/> (дата звернення: 25.01.2026).
8. Перший вінок (Львів, 1897). URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Almanakh/Pershyi_vinok_Zhinochyi_almanakh.pdf (дата звернення: 25.01.2026).
9. Праця (Прудентополіс, Бразилія, 1912)
10. Рада (Київ, 1905–1914). URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001110> (дата звернення: 25.01.2026).
11. Рідний край (Полтава, Київ, Гадяч, 1905–1916). URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Ridnyi_krai/ (дата звернення: 25.01.2026).
12. Свобода (Джерсі Сіті, 1893). URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/7872/file.pdf>
13. Свобода (Сан-Франциско, 1873, Агапіус Гончаренко). URL: <https://diasporiana.org.ua/periodika/svoboda-1873-ch-4/> (дата звернення: 25.01.2026).
14. Сніп (Харків, 1912). URL: <https://escriptorium.karazin.ua/items/22c980f5-1b2f-4f35-9e52-441ceb058248> (є всі номери) (дата звернення: 25.01.2026).

15. Украинская жизнь (Москва, 1912–1917). URL: <https://diasporiana.org.ua/periodika/15631-ukrainskaya-zhizn-1912-ch-6/> (дата звернення: 25.01.2026).

16. Хлібороб (Лубни Полтавської губ., 1905). URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001865> (дата звернення: 25.01.2026).

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням: повноти та самостійності виконання індивідуального й/або групового завдання; коректності створення карти світу (Європи) з позначенням осередків видання української преси кінця XIX – початку XX століття; точності історико-географічної локалізації видавничих центрів; якості аналітичної характеристики обраних періодичних видань; аргументованості висвітлення ролі конкретних редакторів, видавців і авторів; розуміння історичного, політичного та культурного контексту функціонування української преси; логіки, послідовності та узагальнювального рівня висновків; коректної роботи з джерелами, дотримання вимог цитування; мовного оформлення усної презентації, візуальної якості карти та рівня володіння матеріалом під час захисту.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота виконана повністю, самостійно та на високому аналітичному рівні й презентована під час заняття. Карта медіаландшафту створена коректно, охоплює всі (або узгоджену кількість) визначені видавничі центри, вирізняється чіткою структурою та візуальною логікою. Географічне розміщення видань відповідає історичним реаліям. Характеристика кожного видавничого осередку є ґрунтовною та змістовною: точно окреслено історію видання, його типологічні особливості, тематичну й ідейну спрямованість, аудиторію, а також роль у формуванні українського національного медіапростору. Персоналії редакторів, видавців і авторів дібрані коректно, їхній внесок аргументовано пояснено. Висновки узагальнені, концептуально цілісні та демонструють розуміння медіаландшафту української журналістики як системного явища. Джерела використано коректно й оформлено відповідно до вимог. Роботу подано вчасно. Під час презентації студент(и) вільно орієнтуються в матеріалі, впевнено та аргументовано відповідають на запитання, демонструють глибоке розуміння теми.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно та презентована на занятті, однак містить окремі зауваження щодо глибини аналізу або узагальнення матеріалу. Карта створена коректно, проте може бути неповною або менш деталізованою. Географічна локалізація видань загалом правильна, але без додаткових пояснень або контекстуалізації. Характеристика видавничих центрів і персоналій подана логічно, однак окремі аспекти (ідейна спрямованість, роль у національному русі, значення для розвитку журналістики) розкриті стисло або з певними спрощеннями. Висновки сформульовані, але не завжди мають узагальнювальний характер. Джерела подано, можливі незначні неточності в оформленні. Під час презентації студент(и) орієнтуються в матеріалі та

відповідають на більшість запитань, однак аргументація не завжди є достатньо розгорнутою.

● **2 бали.** Робота виконана з помітними недоліками. Аналітичний характер виконання виражений слабо. Карта медіаландшафту є фрагментарною, частина видавничих центрів відсутня або позначена формально. Характеристика видань і персоналій поверхова або описова, без належного аналізу історичного та ідейного контексту. Зв'язок між географією видання та умовами його функціонування простежується слабо. Висновки неповні або декларативні, узагальнення обмежені. Наявні мовні, стилістичні чи структурні недоліки. Джерела подано не повністю або з помилками. Під час презентації студент(и) демонструють обмежене володіння матеріалом і труднощі з відповідями на запитання.

● **1 бал.** Робота виконана частково та поверхово. Зміст слабо відповідає темі заняття. Карта створена формально або з істотними помилками в географічному розміщенні видавничих центрів. Аналіз української преси кінця XIX – початку XX століття відсутній або зведений до простого переліку назв видань. Історичний та ідейний контекст практично не враховано. Персоналії редакторів і видавців подано без пояснення їх ролі. Висновки відсутні або не пов'язані з метою заняття. Під час презентації студент(и) погано орієнтуються в матеріалі та не можуть аргументовано відповідати на запитання.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно. Відсутня карта та аналітична складова. Матеріали не відповідають темі заняття або історичному періоду. Відсутні або некоректні посилання на джерела. Зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання неперевірених джерел). Студент(и) не беруть участі в презентації.

Практичне заняття № 6

«Літературно-науковий вісник» як дзеркало епохи: створення «золотого номера» в чотирьох історичних вимірах

🎯 **Мета заняття:** формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про «Літературно-науковий вісник» як ключовий інтелектуальний і журналістський проєкт української нації, розвиток навичок аналізу історичних журналістських текстів, відбору матеріалів за критеріями історичної репрезентативності, художньої якості та актуальності, а також уміння створювати редакційну концепцію й презентувати її.

Форма роботи

- **групова** (приблизно 4 студенти в групі)
- **презентація** / візуальний макет журналу

Організація групової роботи

 Студенти об'єднуються у чотири групи, кожна з яких отримує статус редакційної колегії «Літературно-наукового вісника» / «Вісника» певного історичного періоду.

 Усі групи працюють з одним і тим самим часописом, але в різних історичних, ідеологічних та культурних умовах.

Група 1. Академічне середовище

 Львів, 1898–1906 рр.

 Загальна характеристика періоду: формування ЛНВ; співпраця інтелектуалів Західної та Наддніпрянської України; поєднання белетристики, науки, критики і публіцистики; ідея духовно-культурної єдності українства.

Група 2. Київські перехрестя

 Київ, 1907–1914 рр., 1917–1919 рр.

 Загальна характеристика періоду: функціонування журналу в умовах Російської імперії; боротьба за культурні пріоритети; посилення модерністських тенденцій; зростання ролі художньої літератури та соціальної проблематики.

Група 3. Повернення до Львова

 Львів, 1922–1932 рр.

 Загальна характеристика періоду: редакторство Дмитра Донцова; трансформація ЛНВ у світоглядно-ідеологічний журнал.

Група 4. Націоналістичні орієнтири («Вістник»)

 Львів, 1933–1939 рр.

 Загальна характеристика періоду: редакторство Дмитра Донцова; трансформація «Вісника», «вісниківство», «вісниківці» – ключові позиції.

Завдання для груп

 Кожна група готує презентацію, в якій представляє свій варіант «золотого номера» «Літературно-наукового вісника» / «Вісника», що найповніше репрезентує відповідну епоху та залишається актуальним для сучасного читача.

Структура презентації (обов'язкова)

Титульний слайд

- назва презентації
- назва групи (історичний період) • прізвища та імена студентів

2 Загальна характеристика періоду ЛНВ / Вістника

- історичний контекст функціонування журналу
- ключові ідейні орієнтири періоду
- роль «ЛНВ» у культурному та політичному житті українців

3 «Паспорт редактора та редакційної колегії»

3.1 Головний редактор/редактори

- ім'я та прізвище
- реальне зображення
- кредо чи цитата

3.2 Редакційна колегія

- 3–5 історичних діячів
- ім'я, фото, цитата, роль у журналі
- обов'язкове обґрунтування вибору

3.3 Редакційна колегія (студенти)

- хто з групи виконує роль редакторів • обґрунтування ролей

4 Аналіз доступних випусків періоду

- домінантні рубрики
- жанри та теми
- автори
- функція журналу

5 Формування рубрикації «золотого номера»

- редакційна стаття
- публіцистика
- белетристика
- наукові розвідки
- критика / хроніка
- переклади

 Пояснення:

- структура періоду
- ключова рубрика

6 Відбір матеріалів до «золотого номера»

 Для кожної рубрики:

- автор
- назва
- рік

 Обґрунтування:

- історична репрезентативність
- художня / інтелектуальна цінність
- актуальність

7 Титульна сторінка

- назва номера
- рік і номер
- меседж
- символ епохи

Макет «золотого номера»

Список використаних джерел

- наукові праці
- навчальні посібники
- архіви
- електронні ресурси

Зверніть увагу!!!

Усі факти, використані в презентації, мають бути правдивими, перевіреними та підтвердженими конкретними джерелами інформації, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

У разі використання інструментів штучного інтелекту необхідно:

- вказати назву конкретної програми (сервісу ШІ);
- зазначити мету її використання (наприклад: створення зображень, формулювання ідей, мовне редагування тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ШІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Рекомендована література:

1. «Літературно-науковий вістник». Перший всеукраїнський літературно-науковий і громадсько-політичний часопис // Чтиво: веб-сайт. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/literaturno-naukovy_i_vistnyk/ (дата звернення: 03.02.2026)

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням: повноти та самостійності виконання групового й індивідуального внеску в завдання; якості аналітичної роботи з матеріалами «Літературно-наукового вісника» кінця XIX — першої третини XX століття; коректності добору публіцистичних, художніх і наукових текстів відповідно до обраного історичного періоду; аргументованості формування рубрикації та концепції «золотого номера»; логіки, послідовності та узагальнювального рівня висновків; коректної роботи з джерелами та цитування; мовного оформлення презентації, візуальної якості макета та рівня володіння матеріалом під час захисту.

Шкала оцінювання

● **4 бали.** Робота презентується на парі, виконана самостійно, творчо та на високому аналітичному рівні; усі етапи практичного завдання виконано повністю й послідовно; коректно визначено історичний контекст функціонування «Літературно-наукового вісника» відповідного періоду; обґрунтовано сформовано паспорт редактора та редакційної колегії з урахуванням реальних історичних постатей і їх ролей у журналі; рубрикація «золотого номера» логічна та відповідає ідеології епохи; відібрані публіцистичні, художні й наукові тексти є історично репрезентативними, високоякісними та актуальними для сучасного читача; вибір кожного матеріалу переконливо аргументовано за всіма критеріями; висновки узагальнені, концептуально цілісні та демонструють розуміння ролі ЛНВ як «дзеркала епохи»; джерела оформлено коректно; роботу подано вчасно; студент(и) вільно орієнтуються в матеріалі, демонструють глибоке розуміння змісту та впевнено й аргументовано відповідають на запитання під час презентації.

● **3 бали.** Робота виконана загалом правильно й презентована на парі, однак містить окремі зауваження щодо глибини аналізу або аргументованості вибору матеріалів; основні етапи завдання виконано, проте деякі компоненти (обґрунтування ролей редколегії, актуалізація текстів, висновки) подано стисло або з певними спрощеннями; зв'язок між ідеологією епохи та структурою «золотого номера» простежується, але розкритий не повною мірою; джерела подано, можливі незначні неточності в оформленні; презентація загалом логічна, студент(и) орієнтуються в матеріалі та відповідають на більшість запитань, однак аргументація не завжди є достатньо розгорнутою.

● **2 бали.** Робота виконана з помітними недоліками; самостійний і аналітичний характер виконання виражений слабко; аналіз матеріалів «ЛНВ» поверховий або фрагментарний; рубрикація «золотого номера» сформована формально або без чіткої прив'язки до історичного періоду; добір текстів частково відповідає темі заняття; обґрунтування вибору матеріалів недостатнє або декларативне; актуальність ідей для сучасності розкрита поверхово; висновки неповні або слабо узагальнені; наявні мовні, стилістичні чи структурні помилки; список використаних джерел подано не повністю або з помилками; під час презентації студент(и) демонструють обмежене володіння матеріалом.

● **1 бал.** Робота виконана частково або поверхово; зміст слабко відповідає темі заняття; аналіз матеріалів «Літературно-наукового вісника» відсутній або зведений до переказу; історичний, ідейний та редакційний контекст практично не враховано; рубрикація та структура «золотого номера» не обґрунтовані; цитування формальне або некоректне; висновки відсутні або не пов'язані з метою заняття; студент(и) не орієнтуються в матеріалі та не можуть аргументовано відповісти на запитання під час презентації.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно; відсутня аналітична складова; не дотримано вимог до структури, змісту та форми подачі; матеріали не відповідають темі або історичному періоду; відсутні або некоректні посилання на джерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання неперевірених джерел); студент(и) не беруть участі в презентації.

Практичне заняття № 7

«Бути українцем»

(Співзвучність провідних ідей українських публіцистів XIX–XX століть із реаліями сьогодення)

Мета заняття: осмислення провідних духовних, національних, політичних та професійних ідей української публіцистики XIX–XX століть у контексті сучасних суспільних викликів; формування навичок аналітичного читання публіцистичних текстів і презентації власних висновків.

Форма роботи:

- індивідуальна
- форма подання результатів — презентація (10–12 слайдів)

Організація індивідуальної роботи

Кожен студент працює самостійно над виконанням практичного заняття за таким алгоритмом:

1 Добір і опрацювання текстів

Серед матеріалів електронних хрестоматій з історії української журналістики XIX–XX століть обрати та уважно опрацювати 2–3 публіцистичні праці відомих українських авторів (одного або кількох на вибір). Авторська ідея аналізованих текстів має корелювати з актуальними духовними, політичними, національними, науковими або професійними реаліями сьогодення.

2 Біографічна довідка

Подати коротку біографічну інформацію про автора або авторів аналізованих публікацій (обсяг — до одного абзацу).

Контекст створення тексту. Визначити:

- ✓ місце написання публікації;
- ✓ час створення;
- ✓ історичні та суспільні обставини, що зумовили появу тексту;
- ✓ першоджерело публікації.

3 Аналіз провідних ідей

Виокремити ключові ідеї автора (авторів), закладені в текстах, та підтвердити їх цитатами з публікацій (з обов'язковим покликанням на джерело).

4 Актуалізація ідей

Охарактеризувати ідеї українських публіцистів XIX–XX століть (визначені в аналізованих працях), що залишаються актуальними в XXI столітті, у межах узагальнювальної теми: «Бути українцем».

5 Висновки

Сформулювати узагальнені висновки до теми з акцентом на спадкоємність ідей та їхнє значення для сучасної української ідентичності.

6 Список використаних джерел

Подати перелік наукових, навчальних і довідкових джерел відповідно до академічних вимог.

Зверніть увагу!!!

Усі факти, використані в презентації, мають бути правдивими, перевіреними та підтвердженими конкретними джерелами інформації, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

У разі використання інструментів штучного інтелекту необхідно:

- вказати назву конкретної програми (сервісу ШІ);
- зазначити мету її використання (наприклад: створення зображень, формулювання ідей, мовне редагування тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ШІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Рекомендовані джерела

1. Матеріали до електронної хрестоматії з історії української журналістики XIX ст. / уклад. Волобуєва А. М. / за наук. ред. Сидоренко Н. М. К., 2012. 377 с. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/books/ukrjornXIX.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
2. Матеріали до електронної хрестоматії з історії української журналістики XX ст. / уклад. Волобуєва А. М. / за наук. ред. Сидоренко Н. М. К., 2012. 802 с. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/books/ukrjornXX.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).

Орієнтовний перелік публіцистики для аналізу

Рекомендується звернути особливу увагу на такі тексти:

1. **Багрянний І.** *Ми стоїмо плечима до плечей і світ відчинимо, як двері!*
2. **Винниченко В.** *Імперіалістичне шило в «пролетарському» мішку; Істинноруські більшовики і синки України.*
3. **Грабовський П.** *З далекої півночі; Лист до молоді української.*
4. **Грушевський М.** *Вільна Україна (ч. 1. Велика хвиля); До наших читачів; До наших читачів у Росії; Українська самостійність і її історична необхідність.*
5. **Єфремов С.** *Лист без конверта; Мартиролог українського слова.*
6. **Кониський О.** *Листи з України Наддніпрянської.*
7. **Коновалець Є.** *Причинки до історії української революції.*
8. **Костомаров М.** *Дві руські народності.*
9. **Куліш П.** *Переднє слово до громади (Погляд на українську словесність).*
10. **Липинський В.** *Листи до братів-хліборобів.*

11. **Петлюра С.** *До практичних завдань українства* (частина 1).
12. **Українка Леся.** *Лист однієї російської ув'язненої; Лист до товаришів.*
13. **Хвильовий М.** *Україна чи Малоросія?; Камо грядеши.*
14. **Франко І.** *Одвертий лист до галицької української молодечі.*
15. **Шлемкевич М.** *Консолідація душ; Орган громадської думки (ідеї до філософії публіцистики); Оркестра без нот і диригента (кілька зауваг до дискусії про пресу).*

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням: повноти та самостійності виконання індивідуального завдання; якості аналітичної роботи з публіцистичними текстами XIX–XX ст.; коректності роботи з джерелами та цитування; логіки, аргументованості та узагальнювального рівня висновків; мовного оформлення презентації та рівня володіння матеріалом під час захисту.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота презентується на парі, виконана самостійно, оригінально та на високому аналітичному рівні; усі етапи індивідуального завдання виконано повністю й послідовно; обрані публіцистичні тексти адекватно відповідають темі «Бути українцем» та сучасним реаліям; подано стисло, але інформативну біографічну довідку; чітко визначено історичний і публіцистичний контекст створення текстів; провідні ідеї автора/авторів коректно виокремлено й підтверджено влучно дібраними цитатами; аргументовано показано актуальність ідей XIX–XX ст. у XXI столітті; висновки є узагальненими, логічними та концептуально цілісними; джерела оформлено коректно; робота подана вчасно; студент/ка вільно орієнтується в матеріалі, демонструє глибоке розуміння текстів і аргументовано відповідає на запитання під час презентації.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно, проте містить окремі зауваження щодо глибини аналізу, логіки викладу або повноти актуалізації ідей; індивідуальне завдання виконано, але окремі елементи (контекст, цитування, висновки) подано стисло або з певними спрощеннями; зв'язок ідей публіцистів із сучасністю простежується, однак розкритий не повною мірою; джерела подано, можливі незначні неточності в оформленні; студент/ка орієнтується в матеріалі та відповідає на більшість запитань, однак аргументація не завжди є достатньо розгорнутою.

 2 бали. Робота виконана з помітними недоліками; індивідуальний характер виконання виражений слабо; аналіз текстів поверховий або фрагментарний; цитати подано вибірково або без належного пояснення; актуальність ідей для XXI століття розкрита формально; висновки декларативні або неповні; наявні мовні, стилістичні та/або структурні помилки; список використаних джерел оформлено з помилками або подано не повністю; студент/ка демонструє обмежене володіння матеріалом під час презентації.

● **1 бал.** Робота виконана поверхово або частково; зміст слабо відповідає темі заняття; аналіз публіцистичних текстів відсутній або зведений до переказу; історичний і ідейний контекст не враховано; цитування формальне або некоректне; висновки відсутні або не пов'язані з темою «Бути українцем»; студент/ка не орієнтується в матеріалі та не може аргументовано відповісти на запитання.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно; відсутня індивідуальна аналітична складова; не дотримано вимог до структури та змісту; відсутні або некоректні посилання на джерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання заборонених або неперевірених джерел); студент/ка не бере участі в презентації.

Практичне заняття № 8–9 **«Повернення із забуття»** **(Українські періодичні видання 20–40-х рр. XX ст.** **Цифрові колекції)**

🎯 **Мета заняття:** ознайомити здобувачів вищої освіти з українською періодикою 20–40-х рр. XX ст. у цифрових колекціях бібліотек і архівів; сформувати навички самостійного аналізу історичних періодичних видань; навчити працювати з оцифрованими джерелами, систематизувати інформацію та презентувати результати дослідження.

Форма роботи:

- 👤 індивідуальна
- 💻 форма представлення результатів — презентація (15–20 слайдів)

Організація індивідуальної роботи

Кожен студент самостійно виконує практичне заняття за таким алгоритмом:

Добір і опрацювання матеріалу

Із запропонованого переліку періодичних видань, що виходили упродовж XIX–XX століть, обрати одне видання для аналізу. Необхідно відшукати 2–3 номери оцифрованого видання на сайтах бібліотек, архівів або цифрових колекцій. У разі, якщо в цифровому доступі представлений лише один номер часопису, дозволяється проаналізувати декілька різних видань. Уважно ознайомитися зі змістом кожного знайденого номера.

2 Опис періодичного видання

Зробити розгорнутий опис обраного періодичного видання (газети, журналу або альманаху) за поданою схемою:

1. Назва, підзаголовок, місце видання; період функціонування (дати виходу першого й останнього номерів); дати, номери або випуски проаналізованого часопису.
2. Редакційна колегія: редактор, видавець, члени редколегії; співробітники, автори.
3. Спрямування часопису, програмні засади видання.
4. Тираж, умови передплати, вартість (ціна окремого номера); цільова аудиторія.
5. Обсяг видання, кількість аркушів (сторінок), формат; наявність додатків, спеціальних випусків, тематичних сторінок.
6. Наявність ілюстративного матеріалу (фотографії, репродукції, графіка, шаржі тощо).
7. Реклама: обсяг і тематичне спрямування.
8. Основні (постійні) рубрики.
9. Матеріали інформаційних агентств і власних кореспондентів.
10. Співвідношення інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних жанрів.
11. Проблемно-тематичний контент.
12. Найцікавіші матеріали з погляду суспільного значення та історичного контексту.
13. Обґрунтування вибору саме цього періодичного видання.
14. Ресурс, на якому знайдено видання; характеристика цифрової колекції (переваги та недоліки).
15. Висновки до теми.
16. Список використаних джерел (за потреби — додаткові довідкові, енциклопедичні, біографічні джерела).

 Список оформити відповідно до:

- ДСТУ 8302:2015
- ДСТУ 3582:2013

Вимоги до презентації

- 15–20 слайдів основної інформації
- 2–4 додаткові слайди (титольний, джерела, додатки)
- Основне джерело — аналізоване видання
- Допускається відсутність даних із поясненням
- Бажано використовувати скани / архівні зображення
- На кожному слайді зазначати номер пункту завдання
- Обов'язкове зазначення джерел у тексті слайдів

Орієнтовний перелік періодичних видань для аналізу

«Барикади театру» (Київ, 1923–1924), «ВАПЛІТЕ» (Харків, 1926–1927), «Веселка» (Каліш, 1922), «Всесвіт» (Харків; Київ, 1925–1934, 1958–2000),

«Гарт» (Харків, 1927–1932), «Глобус» (Київ, 1923–1925), «Громадянка» (Аугсбург, Мюнхен, 1946–1950), «Жіноча воля» (Коломия, 1932–1939), «Збірник МУР» (Карльсфельд, Мюнхен, Регенсбург, 1946–1947), «Золотий перстень» (1944), «Керма» (Зальцбург, 1946), «Кіно» (Київ, 1925–1933), «Літаври» (Київ, 1941; Зальцбург, 1947), «Літературно-науковий вісник» (Мюнхен; Регенсбург, 1948–1949), «Скоб» (Львів; Франція; Мюнхен; Карльсфельд; Зальцбург, 1937–1948), «Театральне мистецтво» (Львів, 1922–1925), «Тризуб» (Париж, 1925–1940), «Україна і Світ» (Ганновер, 1946–1969), «Українське мистецтво» (Мюнхен, 1947), «Універсальний журнал» (Харків, 1928–1929), «Червоний перець» (Харків, Київ, 1922–1934) та інші.

Зверніть увагу!!!

Усі факти, використані в презентації, мають бути правдивими, перевіреними та підтвердженими конкретними джерелами інформації, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

У разі використання інструментів штучного інтелекту необхідно:

- вказати назву конкретної програми (сервісу ШІ);
- зазначити мету її використання (наприклад: створення зображень, формулювання ідей, мовне редагування тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ШІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Сайти електронних бібліотек, архівів, колекцій:

1. Libraria: архів української періодики онлайн. URL: <https://libraria.ua/> (дата звернення: 17.01.2026). **Платний**
2. Diasporiana: електронна бібліотека (понад 12 тис. одиниць). URL: <https://diasporiana.org.ua/category/periodika/> (дата звернення: 18.01.2026).
3. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини (44 назв газет і 40 назв журналів). URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe (дата звернення: 17.01.2025).
4. eScriptorium: архів рідкісних видань і рукописів для науки та освіти. URL: <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/>; <https://escriptorium.karazin.ua/community-list> (дата звернення: 18.01.2026).
5. Літературно-мистецькі журнали Харкова першої третини XX ст. (електронна колекція). URL: <https://collection.korolenko.kharkov.com> (дата звернення: 18.01.2026).
7. Електронна бібліотека «Чтиво». URL: <https://chtyvo.org.ua/genre/chasopysy/books/> (дата звернення: 17.01.2026).

Рекомендована література:

1. ДСТУ 3582:2013. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі: загальні вимоги та правила. URL: https://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3582_2013.pdf (дата звернення: 26.07.2022).

2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/files/dstu-8302-2015.pdf> (дата звернення: 26.07.2022).

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням: самостійності та повноти виконання індивідуального завдання; якості аналізу періодичного видання XIX–XX ст.; коректності роботи з оцифрованими джерелами; логіки структурування матеріалу відповідно до запропонованої схеми; аргументованості висновків і якості презентації результатів дослідження.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота презентується на парі, виконана самостійно, ґрунтовно й на високому аналітичному рівні; повністю реалізовано всі етапи практичного завдання; проаналізовано 2–3 номери оцифрованого періодичного видання (або кілька видань за відсутності повного комплекту); опис здійснено чітко за поданою схемою; інформація систематизована, логічно викладена й підтверджена матеріалами з першоджерел; коректно охарактеризовано історичний контекст і суспільне значення видання; аргументовано визначено переваги й недоліки цифрової колекції; висновки є узагальненими та обґрунтованими; джерела оформлено відповідно до чинних стандартів; презентація структурована, візуально оформлена й подана вчасно; студент/ка вільно орієнтується в матеріалі та аргументовано відповідає на запитання під час захисту.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно, однак містить окремі зауваження щодо повноти аналізу або логіки подання матеріалу; схема опису дотримана, проте окремі пункти розкрито стисло або узагальнено; аналіз цифрового ресурсу подано поверхово; висновки є, але недостатньо розгорнуті; можливі незначні недоліки в оформленні джерел або презентації; студент/ка орієнтується в матеріалі та відповідає на більшість запитань, проте аргументація не завжди є переконливою.

 2 бали. Робота виконана з помітними недоліками; індивідуальний характер дослідження виражений слабо; аналіз періодичного видання фрагментарний або поверховий; порушено послідовність опису за схемою; частина пунктів не розкрита; цифрові джерела використано формально; висновки неповні або декларативні; наявні стилістичні, структурні або мовні помилки; студент/ка демонструє обмежене володіння матеріалом під час презентації.

 1 бал. Робота виконана частково або формально; зміст слабо відповідає темі заняття; аналіз періодичного видання зведено до переказу окремих фактів; відсутнє осмислення історичного контексту; більшість пунктів схеми не виконано; висновки відсутні або не пов'язані з темою; студент/ка не орієнтується в матеріалі та не може аргументовано відповісти на запитання.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно; відсутній аналіз оцифрованих періодичних видань; не дотримано вимог до структури та змісту; відсутні або некоректні посилання на джерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення); презентація не подана або студент/ка не бере участі в захисті.

 Практичне заняття № 10
«Шістдесятники: слово як форма опору»
Українська публіцистика та журналістика
1960-х років XX століття

 Мета заняття: проаналізувати українську публіцистику 1960-х років крізь призму особистості автора; сформувати вміння інтерпретувати публіцистичні тексти в історичному контексті; розвинути навички жанрового моделювання інтерв'ю; навчитися поєднувати аналітичну, цитатну та рефлексивну роботу в межах одного журналістського матеріалу.

 Форма роботи

- індивідуальна;
- уявне інтерв'ю (письмове);
- усна презентація на занятті.

 Комплексне завдання (єдине, наскрізне)

 Загальна ідея

Студент / студентка створює уявне інтерв'ю з одним із представників покоління шістдесятників (1960-ті роки XX ст).

У процесі підготовки та написання інтерв'ю поетапно інтегруються:

- міні-антологія цитат;
- аналіз ключових ідей;
- зіставлення «тоді — тепер»;
- рефлексивний компонент.

 У підсумку формується цілісний журналістський матеріал, у якому всі елементи логічно взаємопов'язані.

 Етапи виконання завдання

◆ **Етап 1. Вибір героя і теми інтерв'ю**

1 Оберіть одного шістдесятника (І. Дзюба, Є. Сверстюк, В. Стус, В. Чорновіл, І. Світличний, Л. Костенко та ін.)

2 Оберіть одну наскрізну тему:

- UA «Бути українцем»
- 🗣️ «Свобода слова»
- 🤫 «Ціна мовчання»
- ⚖️ «Відповідальність інтелігенції»
- 👉 Тема = концептуальне ядро інтерв'ю

◆ Етап 2. Міні-антологія як джерело голосу героя

1 5–7 цитат автора

2 Кожна цитата має містити:

- 📄 зміст
- 📍 контекст
- 💡 значення

👉 Цитати використовуються в інтерв'ю (дослівно або перефразовано)

◆ Етап 3. Формування запитальника

📌 10–15 запитань

Охоплення:

- 🧑 особистий вибір
- 📰 публіцистика
- 🗣️ мова і культура
- ⚖️ відповідальність інтелігенції
- 🕯️ мовчання / спротив

👉 частина питань базується на цитатах

◆ Етап 4. Написання уявного інтерв'ю

📝 Відповіді від імені героя:

- 📄 біографія
- 📖 тексти 1960-х
- 🕒 історичний контекст

📌 Обов'язково:

- інтеграція цитат
- формування образу інтелектуала
- показ морального вибору

◆ Етап 5. «Тоді — і тепер»

🔄 рефлексія сучасного інтерв'юера:

- UA 2014–2026 рр.
- 🔗 актуальність ідей
- 🧠 значення для журналіста

⚠️ Це не позиція героя, а сучасний коментар

Підсумковий результат

Студент подає:

- уявне інтерв'ю
- міні-антологію цитат
- аналітичні елементи
- список джерел (ДСТУ 8302:2015)

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!!!

Усі факти мають бути перевіреними та підтвердженими джерелами, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

 У разі використання ІІІ необхідно:

- вказати назву сервісу;
- зазначити мету використання (ідеї, редагування, зображення тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ІІІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням повноти виконання всіх етапів завдання, відповідності жанру уявного інтерв'ю, якості роботи з публіцистичними першоджерелами 1960-х років, інтеграції міні-антології цитат, рефлексивної складової («тоді — тепер»), мовного оформлення та рівня володіння матеріалом.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота презентується на парі, виконана самостійно та оригінально; усі етапи практичного завдання виконано повністю; уявне інтерв'ю повністю відповідає жанровим вимогам (чітка структура, логіка запитань і відповідей, стилістична відповідність мовленню героя); питання та відповіді ґрунтуються на достовірних публіцистичних і біографічних джерелах 1960-х років; міні-антологія (5–7 цитат) тематично вмотивована та органічно інтегрована в інтерв'ю; образ публічного інтелектуала розкрито переконливо; наявний аргументований рефлексивний компонент («тоді — тепер»); список використаних джерел оформлено відповідно до ДСТУ 8302:2015; робота подана вчасно; студент/ка вільно орієнтується в матеріалі та аргументовано відповідає на поставлені питання.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно, проте містить окремі зауваження щодо структури інтерв'ю, логіки запитань або повноти відповідей; жанр уявного інтерв'ю збережено; міні-антологія представлена, але її інтеграція в текст частково формальна; рефлексивний компонент наявний, однак недостатньо розгорнутий; істотних мовних та/або правописних помилок немає; студент/ка орієнтується в матеріалі та відповідає на переважну більшість поставлених питань; джерела подано, можливі незначні недоліки в оформленні.

● **2 бали.** Робота виконана з помітними зауваженнями; наявні мовні та/або правописні помилки; жанрові вимоги уявного інтерв'ю дотримано частково; запитання та відповіді поверхові або недостатньо аргументовані; міні-антологія скорочена або подана формально; історичний контекст 1960-х років відображено неповно; рефлексивний компонент («тоді — тепер») фрагментарний або декларативний; список джерел оформлено з помилками або подано не повністю.

● **1 бал.** Робота виконана майже неправильно; жанр уявного інтерв'ю порушено; зміст слабо пов'язаний із темою заняття; допущено фактичні або історичні помилки; відсутній цілісний образ публічного інтелектуала; цитати використано випадково або без належного коментаря; джерела використано формально.

● **0 балів.** Роботу не виконано або виконано неправильно; порушено вимоги до обсягу, структури та жанру; відсутні посилання на першоджерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання неперевірених або заборонених джерел).

Практичне заняття № 11

«Друзки болю і віри»

Рефлексії над темою про війну і перемогу

(роздуми про воєнну публіцистику / есеїстику / репортажі / інтерв'ю / хроніку / спогади / щоденники / історії / художньо-документальні оповіді / романи / детективи)

Мета заняття: проаналізувати сучасну воєнну публіцистику, есеїстику, репортажі та художньо-документальні тексти; сформувати вміння писати рецензії та критично оцінювати літературні та документальні джерела; розвивати навички аргументованої презентації та дискусії; уміння пов'язувати прочитане з актуальними подіями 2022–2024 рр.

Форма роботи

- 👤 індивідуальна;
- 🎤 презентація рецензії під час заняття (5–7 хвилин на одного студента);
- 💬 колективне обговорення та обмін думками.

Організація індивідуальної роботи

Студент самостійно виконує завдання за алгоритмом:

◆ 1. Добір книги

📖 Обрати одне видання з переліку рекомендованих джерел (аналіз подій 2022–2024 років)

◆ 2. Написання рецензії

✍️ Рецензія має містити:

- 📄 заголовок
- 📘 вихідні дані книги
- ⭐ актуальність і оригінальність
- 👤 автор / автори
- 📖 жанр і композиція
- 💡 ідея та проблематика
- 📊 логіка оповіді
- ✔️ достовірність фактів
- 🖋️ стиль автора
- 👍 сильні та слабкі сторони
- 🎯 цільова аудиторія
- 📝 висновки і рекомендації

📏 Вимоги до рецензії

- 📄 3500–5000 знаків
- ✍️ Times New Roman
- 📏 14 кегль
- 📏 інтервал 1,5
- 📏 поля 2 см
- 📏 вирівнювання по ширині

📖 **Рекомендовані джерела для рецензування** (бажано, щоб рецензовані книги не повторювалися в межах однієї групи):

1. Бура Д. Чернігів. Чотирикутник єдності. Харків : Фоліо, 2023. 224 с.
2. Вишебаба П. Тільки не пиши мені про війну. Київ: Видавництво однієї книги, 2023. 120 с.
3. Війна 2022 : щоденники, есеї, поезія; антологія. Львів : Вид-во Старого Лева; Варшава : Нова Польща, 2023. 440 с.
4. Воєнний стан : антологія. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав, 2023. 368 с.
5. Жадан С. Арабески. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2024. 136 с.
6. Журналісти на війні документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика. Харків : Фоліо, 2022. 448 с.
7. Забужко О. Найдовша подорож. Київ : Комора, 2022. 168 с.
8. Іванцова М. Мир і війна. Київ : Ваш автограф, 2023. 312 с.
9. Карі О. Життя посеред життя. Київ : Yakaboo Publishing, 2022. 216 с.

10. Карі О. Ну що ти знаєш про війну?! Київ : Ще одну сторінку, 2024. 432 с.
11. Кокотюха А. Таймер війни. Довга комендантська година. Кн. 1. Харків : Фабула, 2023. 368 с.
12. Кузнєцова Є. Драбина : роман. Львів : Вид-во Старого Лева, 2023. 280 с.
13. Курилко О. Війна, мир, кохання. Київ : Сітон, 2024. 208 с.
14. Мероник А. 24.02. Щоденник війни. Чернівці : Книги ХХІ 2023. 344 с.
15. Михед О. Котик, Півник, Шафка. Львів : Вид-во Старого Лева, 2022. 72 с.
16. Михед О. Позивний для Йова : хроніки вторгнення. Львів : Вид-во Старого Лева, 2023. 344 с.
17. Міняйло М. 24.02. Київ : Самміт-Книга, 2022. 232 с.
18. «Найстрашніші дні мого життя» : репортажі. The Reckoning Project / упоряд. Н. Гуменюк. Львів : Човен, 2023. 256 с.
19. Подобна Є. Її війна: 25 історій про сміливість, силу і любов. Харків : Vivat, 2024. 288 с.
20. Подобна Є. Міста живих, міста мертвих : історії з війни у Бучі та Ірпені. Харків : Фоліо, 2023. 224 с.
21. Подобна Є. Форпост Охтирка. Харків : Vivat, 2023. 222 с.
22. Подобна Є., Бура Д. Лютий лютий 2022 : свідчення про перші дні вторгнення. Харків : Фоліо, 2022. 192 с.
23. Покатіс В. Незламні: книжка про спротив українських жінок у війні з російськими загарбниками. Київ : Yakaboo Publishing, 2023. 336 с.
24. Поміж сирен: нові вірші війни / упоряд. Остап Сливинський. Харків: Vivat, 2023. 246 с.
25. Пузік В. З любов'ю – тато! Київ : Лабораторія, 216 с.
26. 77 днів лютого : Україна між двома символічними датами російської ідеології війни / упоряд. М. Паплаускайте. Київ : Лабораторія, 2022. 224 с.
27. Славінська І. Повітряна й тривожна книжка. Харків : Vivat, 2023. 192 с. (Серія «Актуальна тема»).
28. Сливинський О. Словник війни. Харків : Vivat, 2023. 224 с. іл. (Серія «Художня література»).
29. Соловійов С. Подільський тризуб : художньо-документ. повість про 36-й окремий стрілецький батальйон Збройних Сил України. Одеса : Гельветика, 2023. 224 с.
30. Україна : журналісти на передовій / упоряд. Алла Малієнко, Юрій Бондар, Анатолій Яковець. Київ : ВД «Пам'ятки України», 2023. 479 с. : фото.
31. Федченко А. Вони перемогли : 11 історій про людей з ранами – видимими і невидимими. Київ : Yakaboo Publishing, 2022, 200 с.
32. Чех А. Точка нуль. Чернівці : Meridian Czernowitz, 2024. 216 с.

⚠ ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!!!

Усі факти мають бути перевіреними та підтвердженими джерелами, які обов'язково зазначаються у списку використаних джерел.

✳ У разі використання ШІ необхідно:

- вказати назву сервісу;
- зазначити мету використання (ідеї, редагування, оформлення тощо).

На основі цього має бути визначений відсоток оригінальності самостійної роботи студента, при цьому допомога ШІ (зображення, цитати, згенерований або відредагований текст тощо) не враховується як власний авторський внесок.

Критерії оцінювання

Максимальна оцінка за практичне заняття — **4 бали**.

Оцінювання здійснюється з урахуванням повноти виконання завдання, відповідності жанру рецензії, якості роботи з джерелами, мовного оформлення та рівня володіння матеріалом.

Шкала оцінювання

 4 бали. Робота презентується на парі, виконана самостійно та оригінально; всі етапи практичного завдання виконано повністю; рецензія відповідає жанровим вимогам (структура, логіка, стиль); аналіз тексту ґрунтується на достовірних фактах і коректно відображає події 2022–2024 рр.; список використаних джерел оформлено відповідно до ДСТУ 8302:2015; робота подана вчасно; студент/ка вільно орієнтується в матеріалі та аргументовано відповідає на поставлені питання під час презентації; творче завдання виконано на високому рівні.

 3 бали. Робота виконана загалом правильно, проте містить окремі зауваження щодо структури рецензії, стилю або повноти аналізу; жанрові вимоги збережено; мовних та/або правописних помилок немає; студент/ка орієнтується в матеріалі та відповідає на переважну більшість запитань; джерела подано, але можливі незначні недоліки в оформленні; творче завдання виконано частково або з помітними спрощеннями.

 2 бали. Робота виконана з помітними зауваженнями; наявні мовні та/або правописні помилки; жанрові вимоги рецензії дотримано частково; аналіз тексту поверховий або неповний; список джерел оформлено з помилками або подано не повністю; творче завдання виконано формально або частково.

 1 бал. Робота виконана майже неправильно; рецензія порушує жанрові вимоги; зміст слабо пов'язаний із темою; фактичні помилки або відсутність належного аналізу подій; джерела використано формально; творче завдання відсутнє або виконане некоректно.

 0 балів. Роботу не виконано або виконано неправильно; порушено вимоги до обсягу, структури та жанру; відсутні посилання на джерела; зафіксовано порушення принципів академічної доброчесності (плагіат, некоректні запозичення, використання неперевірених або заборонених джерел); творче завдання не виконано.

Практичне заняття № 12–13

Редакція крізь час. Створення друкованого медіа (1850–1950 рр.)

Загальна ідея заняття

Студенти — редакційна команда історичного видання. Вони створюють газету/журнал, занурюючись у реалії обраного періоду (1850–1950), відтворюючи стиль, мову, жанри та логіку медіа епохи.

Мета заняття

- Еволюція друкованих медіа
- Робота редакції «зсередини»
- Створення медіапроєкту
- Жанри журналістики
- Робота з історичними джерелами
- Командна взаємодія
- Відповідальність за результат

Формат роботи

Групова (12–15 студентів)

Результат: презентація + медіапроєкт

ЕТАП 1. Редакція та історичний контекст

1.1 Формування редакції

Кожна група = окрема редакція

1.2 Вибір періоду (1850–1950)

- 1 день
- 1 тиждень
- 1 місяць
- 1 рік

Усе має відповідати історичній реальності

1.3 Тип видання

- газета
- журнал

1.4 Тематика

- політика
- культура
- література
- освіта
- наука
- суспільство
- спеціалізоване видання

ЕТАП 2. Концепція видання

Назва

(історична, без сучасних слів)

Мета

- навіщо існує видання
- його роль у суспільстві
- проблематика

Аудиторія

- вік
- статус
- освіта
- інтереси

Рубрики (5–8)

- «Хроніка подій»
- «Місто і люди»
- «Міжнародні вісті»
- «Мистецтво і слово»
- «Критика»
- «Листи до редакції»

Логотип

- графічний символ
- опис стилю (шрифт, знак, ідея)

ЕТАП 3. Редакція

Ролі:

 головний редактор

 секретар редакції

 кореспонденти

 оглядач

 фоторепортер

 дизайнер

Для кожного:

- функції
- матеріали
- зона відповідальності

ЕТАП 4. Контент номера

Жанри:

- хроніка
- замітка
- інтерв'ю
- нарис
- фейлетон

- фоторепортаж
- рецензія
- міжнародні новини

Джерела:

- архіви
- щоденники
- листи
- мемуари
- преса епохи

 тільки історично достовірні матеріали

ЕТАП 5. Оформлення

Обов'язково:

- назва
- логотип
- дата
- номер
- період
- редколегія
- місце видання

Формати:

- PDF
- презентація
- друкований макет

ЕТАП 6. Захист

- концепція
- період
- структура редакції
- демонстрація номера
- відповіді

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ

(єдиний універсальний блок)

Усі факти мають бути перевірені та підтверджені джерелами.

ІІІ використовується лише з обов'язковим зазначенням:

- назва сервісу
- мета використання

 Допомога ІІІ не є авторським внеском студента.

Критерії оцінювання (максимум — 10 балів)

1. Історична достовірність матеріалів — 0–2 бали

- **2 бали** — повна відповідність обраному періоду (1850–1950), відсутні анахронізми, коректно відтворено історичний контекст
- **1 бал** — незначні неточності або поодинокі сучасні елементи

- **0 балів** — системні історичні помилки, невідповідність періоду

2. Концепція видання (ідея, рубрикація, логіка) — 0–2 бали

- **2 бали** — чітка концепція, логічна рубрикація (5–8 рубрик), зрозуміла функція видання в суспільстві
- **1 бал** — концепція є, але частково нечітка або неповна структура рубрик
- **0 балів** — відсутня цілісна концепція

3. Редакційна структура та розподіл ролей — 0–1 бал

- **1 бал** — чітко визначені ролі, описані функції кожного учасника
- **0 балів** — ролі відсутні або формальні

4. Журналістські матеріали (жанрове різноманіття) — 0–2 бали

- **2 бали** — представлено кілька жанрів (хроніка, інтерв'ю, нарис, рецензія тощо), тексти якісні й стилістично витримані
- **1 бал** — обмежена кількість жанрів або слабка жанрова різноманітність
- **0 балів** — відсутність жанрової структури

5. Робота з джерелами та історичними матеріалами — 0–1 бал

- **1 бал** — використано достовірні історичні джерела (архіви, мемуари, преса), є посилання
- **0 балів** — джерела відсутні або сумнівні

6. Оформлення медіапроєкту — 0–1 бал

- **1 бал** — якісний макет (PDF/презентація), наявні всі обов'язкові елементи: назва, логотип, дата, редколегія
- **0 балів** — оформлення неповне або відсутнє

7. Презентація та захист — 0–1 бал

- **1 бал** — впевнена презентація, логічні пояснення, відповіді на запитання
- **0 балів** — слабкий або формальний захист

Підсумкова шкала

Бал	Рівень
9–10	Високий рівень (творчий, аналітичний, історично точний проєкт)
7–8	Достатній рівень (є незначні недоліки)
5–6	Середній рівень (частково виконано вимоги)
3–4	Низький рівень (суттєві недоліки)
0–2	Незадовільно

7. Теми рефератів (за змістовим модулем 1)

1. Витоки журналістики та пражурналістські явища

- Первісна комунікація як передумова виникнення журналістики
- Візуальні форми передачі інформації в доісторичних суспільствах
- Усна традиція як рання форма масової комунікації
- Роль символів і знакових систем у розвитку комунікації

2. Антична комунікація

- Публічна комунікація в Давній Греції та Римі
- Феномен Acta Diurna як прообразу газети
- Ораторське мистецтво як форма масового впливу
- Інформаційні практики Римської імперії

3. Середньовічна журналістика

- Рукописна культура та її роль у поширенні інформації
- Хроніки як джерело суспільної комунікації
- Вплив церкви на розвиток інформаційних процесів
- Обмеження доступу до інформації в середньовіччі

4. Виникнення друкарства

- Вплив діяльності Йоганн Гутенберг на розвиток журналістики
- Друкарство як інформаційна революція
- Перші друковані книги та їх соціальна роль
- Зміна комунікаційних практик після появи друку

5. Перші газети Європи

- Історія виникнення перших газет у Європі
- Аналіз «Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien»
- Роль новинних листів (avvisi) у формуванні журналістики
- Формування новин як окремого жанру

UA 6. Початки української преси

- Передумови виникнення української журналістики
- Перші українські друковані видання
- Роль культури і мови у становленні преси
- Вплив політичних умов на розвиток медіа

7. Українська преса XIX століття

- Роль «Основи» у формуванні української журналістики
- Національна ідея в українській пресі XIX ст.

- Журналістика як інструмент культурного відродження
- Вплив цензури на розвиток українських видань

8. Преса ХХ століття

- Преса як інструмент ідеології у ХХ столітті
- Особливості радянської журналістики
- Цензура та пропаганда в медіа
- Роль журналістики у формуванні суспільної думки

9. Українська журналістика в діаспорі

- Особливості розвитку української преси за кордоном
- Роль еміграційних видань у збереженні ідентичності
- Тематика та аудиторія діаспорної журналістики
- Взаємозв'язок діаспорних і українських медіа

10. Сучасні медіапроекти

- Еволюція журналістики у ХХІ столітті
- Цифровізація медіа та її наслідки
- Роль соціальних мереж у сучасній журналістиці
- Медіапроект як нова форма журналістської діяльності
- Розслідувальна журналістика як інструмент демократії

Універсальні (інтегровані) теми

- Еволюція функцій журналістики: від інформування до впливу
- Журналістика як інструмент формування суспільства
- Вплив політичних режимів на розвиток медіа
- Свобода слова та цензура: історичний баланс
- Журналістика як соціальний інститут

Вимоги до оформлення рефератів

Реферат є індивідуальною письмовою роботою аналітичного характеру, що передбачає самостійне опрацювання наукових джерел, узагальнення матеріалу та формулювання власних висновків.

1. Загальні вимоги

- робота виконується **самостійно**;
- тема повинна бути **розкрита логічно та послідовно**;
- обов'язковою є **наявність аналітичного компонента** (не лише опис, а інтерпретація);
- текст має бути **оригінальним** і відповідати принципам академічної доброчесності;
- використання штучного інтелекту допускається лише за умови **його зазначення та критичної перевірки результатів**.

2. Структура реферату (обов'язкова)

1 Титульна сторінка

(назва університету, дисципліна, тема, ПІБ студента, курс, викладач, рік)

2 Зміст

3 Вступ (1–2 сторінки)

- актуальність теми;
- мета та завдання роботи;
- об'єкт і предмет дослідження.

4 Основна частина (3–5 сторінок)

- виклад матеріалу за логічними підрозділами;
- аналіз історичних фактів, процесів, явищ;
- порівняння, узагальнення, інтерпретація.

5 Висновки (1 сторінка)

- узагальнення результатів;
- відповіді на поставлені завдання;
- коротка авторська оцінка.

6 Список використаних джерел

(оформлений відповідно до ДСТУ 8302:2015)

3. Технічні вимоги до оформлення

- обсяг: **5–8 сторінок** (без списку джерел);
- шрифт: *Times New Roman*, 14 pt;
- міжрядковий інтервал: 1,5;
- поля: 2 см з усіх боків;
- абзацний відступ: 1,25 см;
- вирівнювання: по ширині;
- нумерація сторінок: з другої сторінки;
- заголовки: напівжирним шрифтом.

4. Вимоги до джерел

- мінімум **3–5 наукових або навчальних джерел**;
- допускається використання:
 - підручників;
 - наукових статей;
 - академічних онлайн-ресурсів;
- **обов'язкові посилання в тексті**;
- заборонено:
 - використання неперевічених інтернет-ресурсів;
 - відсутність посилань;
 - плагіат.

5. Мовно-стилістичні вимоги

- науковий стиль викладу;
- логічність і послідовність;
- відсутність розмовної лексики;

- дотримання норм українського правопису;
- уникнення надмірного цитування.

6. Академічна доброчесність

Робота не зараховується у випадках:

- плагиату або значних текстових збігів;
- відсутності посилань на джерела;
- використання ШІ без зазначення;
- компіляції матеріалу без аналітичної обробки.

Усі запозичення (цитати, перекази, ілюстрації) повинні супроводжуватися коректними посиланнями.

7. Використання штучного інтелекту

Дозволяється лише за умови:

- зазначення інструменту (назва сервісу);
- пояснення мети використання (ідеї, редагування, структура тощо);
- критичної перевірки отриманої інформації.

! ШІ не може замінювати самостійний аналіз і не зараховується як авторський внесок.

8. Подання роботи

- робота подається в електронному форматі (PDF / Word);
- дедлайн визначається викладачем;
- у разі запізнення можливе зниження балів.

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Блок. Становлення та розвиток преси (XVIII – початок XX ст.)

Основна література:

1. Волобуєва А. М., Сидоренко Н. М. Історія української журналістики. Преса Києва (1835–1917) : суспільно-духовна і національно-культурна спрямованість навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 191 с.
2. Георгієвська В., Сидоренко Н. Історія української журналістики : становлення та розвиток рекламно-довідкової преси на території Східної України (XIX – початок XX ст.) : навч. посіб. Київ : АДЕФ-Україна, 2010. 224 с.
3. Животко А. П. Історія української преси. Київ : Наша культура і наука, 1999. 360 с.

4. Крупський І. В. Національно-патріотична журналістика України (друга половина XIX – перша чверть XX ст.). Львів : Світ, 1995. 184 с.
5. Матеріали з історії української журналістики Східної України початку XX століття / уклад. Н. М. Сидоренко, О. І. Сидоренко. Київ, 2001. 448 с.
6. Михайлин І. Л. Історія української журналістики XIX століття : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 720 с.
7. Потужна сила рідного слова : до 100-ліття виходу в світ перших українськомовних видань Східної України / упоряд. Н. М. Сидоренко. Полтава : Рік, 2005. 444 с. : 16 іл.
8. Сидоренко Н. М. Історія української журналістики. Особистості XIX – XX століть : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. 159 с.
9. Українська преса. Хрестоматія. Т. 1. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики / уклад. Т. Ю. Комариця ; за ред. Й. Д. Лося. Львів : ЛДУ ім. І. Франка, 1999. 572 с.

Додаткова література та електронні ресурси:

10. Бідзіля Ю. Преса Закарпаття XIX–XX століть : посіб. для журналістів. Ужгород : МП «Ліра», 2001. 80 с.
11. Георгієвська В., Сидоренко Н. Рекламно-довідкова преса на території Східної України (XIX – початку XX ст.) : моногр. Київ : АДЕФ-Україна, 2010. 320 с.
12. Гирич І. Б., Панькова М. С. Публіцистика Михайла Грушевського на сторінках «Літературно-наукового вістника» у 1907–1914 роках. *Грушевський М. С. Твори : у 50 т.* Львів : Світ, 2005. Т. 2. С. V–XXIV.
13. Гузар О. Мовні питання на сторінках «Основи». URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine43-2.pdf>.
14. Домбровська Л., Гулак В. «Літературно-науковий вістник» (1898—1932) – правдиве свідчення доби. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufll_2014_19_272.
15. Дудко В. Журнал «Основа» як проект петербурзької української громади. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/statti/456-viktor-dudko-zhurnal-osnova-iak-proekt-peterburzkoi-ukrainskoi-hromady>.
16. Зикун Н. І. Сатирична публіцистика Наддніпрянщини в інформаційному просторі України: становлення, розвиток, жанрово-тематичні формати : моногр. Київ : Алерта, 2015. 410 с.
17. Кобинець А. В. Газета «Громадська думка» / «Рада» (1905–1914 pp.): утвердження національної ідеї на тлі доби : моногр. Запоріжжя, 2010. 204 с.
18. Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 pp.) : матеріали до бібліографістики. Дрогобич : Коло, 2016. Т. 2: 1890–1894 pp. 608 с.
19. Українська преса в Україні та світі. XIX – XX ст.: історико-бібліогр. дослідження / уклад. М. В. Галушко, М. М. Романюк, Л. В. Сніцарчук. Львів : Оріяна-Нова, 2007–2022. Т. 1–7.
20. Хавкіна Л. Харківська альманахова журналістика 30–40-х років XIX століття. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/5435/2/khavkina.pdf>.

21. Хітрова Т. В. Періодичні видання Запорізького краю початку ХХ ст. типологічна система : моногр.; каталог видань; хрестоматія. Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2011. 284 с.

Блок. Від доби національно-визвольних змагань до Другої світової війни

Основна література:

22. Богуславський О. Інформаційно-пресова діяльність Центральної Ради та українських урядів 1917 – 1920 рр. Запоріжжя, 2003. 236 с.

23. Богуславський О. Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії : моногр. Запоріжжя : Просвіта, 2008. 452 с.

24. Історія української преси ХХ століття : хрестоматія / упоряд., автор передмови і приміток О. Мукомела. Київ : НВЦ «Наша культура і наука», 2001. 352 с.

25. Кость С. А. Західноукраїнська преса першої половини ХХ століття: люди боротьби й ідеї : біобібліогр. довідник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 450 с.

26. Курилишин К. Українське життя в умовах німецької окупації (1939–1944 рр.): за матеріалами україномовної легальної преси : моногр. Львів, 2010. 328 с.

27. Мукомела О. На зламі віків : українська журналістика на початку ХХ ст. : навч. посіб. Київ : Грамота, 240 с.

28. Мукомела О., Романюк М. Розстріляне слово : матеріали до енцикл. словн. «Українська журналістика в іменах». Львів, 1995. 79 с.

29. Пархітько О. В., Хобта О. І. Історія української журналістики: одеська періодика початку ХХ століття : навч. посіб. Одеса ОРІДУ НАДУ, 2010 220 с.

30. Преса боротьби й ідеї (західноукраїнська публіцистика першої половини ХХ ст.) : зб. текстів / уклад. С. Кость. Львів, 1994. 526 с.

31. Присяжний М. Преса української еміграції в Німеччині : становлення, розвиток, тематична політика (1945–1953). Львів, 2000. 220 с.

32. Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. Ч. 1: Українська таборова періодика часів Першої світової війни. Київ, 2000. 202 с.; Ч. 2: Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет, 1919–1924). Київ, 2000. 262 с.; Ч. 3: Національні часописи у «таборовому просторі» Європи після завершення Другої світової війни (Італія, Великобританія, Німеччина, Австрія, 1945–1950). Київ, 2000. 160 с.

33. Сніцарчук Л. Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс : моногр. Львів, 2009. 416 с.

34. Сніцарчук Л. В. Українська сатирично-гумористична преса Галичини 20–30-х рр. ХХ ст.: історико-функціональний аспект та інтерпретаційні особливості. Львів, 2001. 240 с.

Додаткова література та електронні ресурси:

35. Громадська думка: щоденна політична, економічна і літературна газета 1905–1906 : анат. системат. показчик / упоряд. І. Старовойтенко, Ю. Горбач, Л. Кузьменко. Київ : Темпора, 2011. 452 с.
36. Єфремов С. Мартиролог українського слова. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/Books/ukrjornXX.pdf>.
37. Матеріали до електронної хрестоматії з історії української журналістики XX ст. / за наук. ред. Н. М. Сидоренко. Київ, 2012. 802 с. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/Books/ukrjornXX.pdf>.
38. Михалевич В. Графічне оформлення журналів УСС і таборових видань ЗУНР та УНР сатиричного спрямування. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 3 (31). С. 37–41.
39. Хвильовий М. Україна чи Малоросія. *Броньбійна публіцистика*. Київ : Бібліотека газети «День». 72 с.

Блок. Українська преса другої половини XX століття

Основна література:

40. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? URL: <http://litopys.org.ua/idzuba/dz.htm>.
41. Колісник Ю. В. Формування суспільної свідомості журнальною періодикою УРСР (1950—1980 рр.): моногр. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2008. 290 с.
42. Корогодський Р. Брама світла : шістдесятники. Львів : Вид-во УКУ, 2009. 656 с. : іл.
43. Кость С. А. Історія української військової преси. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 340 с. URL: <https://journ.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/11/Istoriya-ukr-vijsk-presu.pdf>.
44. . Обертас О. Український самвидав літературна критика та публіцистика (190-і – початок 1970-х років) : моногр. Київ : Смолоскип, 2010. 300 с.
45. Тимошик М. Українська молодіжна преса в останній період існування (1986–1991). Київ; НВЦ «Наша культура і наука», 2010. 240 с.: іл.
46. Чорновіл В. Лихо з розуму. URL: <https://diasporiana.org.ua/politologiya/170-chornovil-v-liho-z-rozumu-portreti-dvadtsyati-zlochintiv/>.

Додаткова література та електронні ресурси:

47. Антофійчук В., Гринівський Т. Історія зарубіжної журналістики : конспект лекцій. Чернівці : Рута, 2008. Ч. 1. 100 с. https://muzyka2014.files.wordpress.com/2014/05/konspekt_z_ist_zar_zh-ki.doc.
48. Бірчак В. [та ін.]. Архіви КГБ для медіа : посібник / ред.-упоряд. А. Олійник. Київ : К.І.С., 2018. 216 с.
49. Донцов Д. Росія чи Європа та інші есеї. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 116 с.
50. Жиленко І. Історія зарубіжної журналістики (від античності до II пол. XVII ст.): навч. посіб. Суми : Вид-во СумДУ, 2010. 285 с. URL:

https://chtyvo.org.ua/authors/Zhylenko_Iryna_Rudolfivna/Istoriia_zarubizhnoi_zhurnalistyky_vid_antychnosti_do_II_pol_XVIII_st/.

51. Рахманний Р. Кров і чорнило. Відкритий лист українця-читача до українця-журналіста. *Україна атомного віку: Есеї і статті. 1945–1986*. Торонто, 1987. Т. 1. С. 40–41.

52. Срібняк І. Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII–XX ст.). Київ, 2018. 15 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25608/1/I_Sribnyak_IZh_2018_IFF.pdf (дата звернення: 18.01.2026).

Блок. Українські друковані медіа періоду незалежності

Основна література:

53. Журналісти і незалежність спогади, свідчення, документи / автор-уклад. Ю. Бондар. Київ ВЦ «Академія», 2020. 400 с.

54. Журналісти на війні : документальні дослідження, хронікальний літопис, аналітика / упоряд. М. Сорока. Харків : Фоліо, 2022. 466 с. : іл.

55. Карпенко В. Преса і незалежність України практика медіа-політики 1988 – 1998 рр. навч. посіб. Київ : Нора-Друк, 2003. 350 с.

56. Нестеряк Ю. В., Нестеряк Ю. М., Клименко О. А. Від Майдану до майдану. Новітня історія української журналістики (1989–2019). Київ : Академія, 2022. 192 с.

57. Публіцистика незалежної України : хрестоматія / упоряд. О. К. Глушко, В. О. Карпенко. Київ, 2009. 506 с.

58. Україна: журналісти на передовій / упоряд. А. Малієнко, Ю. Бондар, А. Яковець. Київ: Вид. дім журналу «Пам'ятки України», 2023. 480 с.

59. Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклоп. довідника : у 20 вип. Львів, 1994–2013. Вип. 1–20.

Мультимедійні та архівні ресурси (інтернет-джерела)

60. Архів газети «Свобода». URL: <https://svoboda-news.com/svwp/pdfapxiv/>.

61. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI - XX ст.). Київ: Наукова думка, 1969. 559 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0001285>.

62. Біловус Л. Роль періодичних видань українців у США. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8800/1/стаття%209.doc>.

63. Електронна бібліотека «Культура України» (Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого). URL: <https://elib.nlu.org.ua/>.

64. Літературно-мистецькі журнали Харкова першої третини XX ст. (електронна колекція). URL: <https://collection.korolenko.kharkov.com>

65. Літературно-мистецькі журнали Харкова першої третини XX ст. (електронна колекція). URL: <https://collection.korolenko.kharkov.com>.

66. Савченко І. Михайло Драгоманов – засновник зарубіжної української періодики. URL: <https://khoda.gov.ua/mihajlo-dragomanov-zasnovnik-ukrainskoi-zarubizhnoi-periodiki>.

67. Самчук У. На білому коні. URL: <https://diasporiana.org.ua/memuari/2290-samchuk-u-na-bilomu-koni/>.
68. Старовойтенко І. Володимир Леонтович і перша щоденна українська газета «Громадська думка» (1905–1906) та її наступниця «Рада» (1906–1914). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/341>.
69. Фільм «Секрети Бандери» (1+1). URL: <https://1plus1.video/sekrety-bandery>.
70. Фільм Євген Чикаленко «До глибини кишені». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AjzKSf5dm0Y>.
71. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини (Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського). URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=NAV&P21DBN=ELIB.
72. [BIOGRAMA : енциклопедія імен української преси]. URL: <https://biograma.net.ua/>.
73. Diasporiana: електронна бібліотека (понад 12 тис. одиниць). URL: <https://diasporiana.org.ua/category/periodika/>.
74. eScriptorium: архів рідкісних видань і рукописів для науки та освіти. URL: <http://escriptorium.univer.kharkov.ua/>; <https://escriptorium.karazin.ua/community-list>
75. Lib in UA : українська онлайн бібліотека. URL: <https://lib.in.ua/>.
76. Libraria: архів української періодики онлайн. URL: <https://libraria.ua/>.

ЗМІСТ		
1	Пояснювальна записка	3
2	Мета та завдання змістового модуля	13
3	Компетентності, що формуються в межах змістового модуля	14
4	Тематичний план змістового модуля 1 «Історія друкованих медіа в Україні»	17
5	Методичні рекомендації до лекційних занять	19
6	Методичні рекомендації до практичних занять	51
7	Теми рефератів (за змістовим модулем 1)	104
8	Список рекомендованих джерел та літератури	107